

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Katedra výtvarné výchovy

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Lenka Rašíková

Realizace výtvarného projektu na 1. stupni ZŠ

Olomouc 2023

Vedoucí práce: Mgr. Jana Musilová, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jsem pouze knižní a elektronické zdroje uvedené v této práci.

V Olomouci

Podpis

Poděkování

Děkuji své vedoucí práce Mgr. Janě Musilové Ph.D. za odborné vedení a důvěru ve mě vloženou. Dále děkuji Mgr. Tamaře Blažkové, která mě po celou dobu projektu podporovala.

Obsah

Úvod.....	6
TEORETICKÁ ČÁST.....	8
1 Dětský výtvarný projev.....	9
1.1 Spontánní výtvarný projev	10
1.1.1 Nahodilá čáranice.....	10
1.1.2 Dodatečně interpretovaná čáranice	10
1.1.3 Kresba s úmyslem zobrazit zvolený motiv.....	11
1.1.4 Znaky dětského výtvarného projevu	11
1.2 Stádium „krize“ dětského výtvarného projevu.....	13
1.3 Stádium výtvarného projevu dospívajících	15
2 Výtvarná výchova.....	16
2.1 Historie výtvarné výchovy	16
2.2 RVP ZV a výtvarná výchova	20
3 Projektová výuka.....	25
3.1. Historie projektové výuky	25
3.2. Projekt ve výtvarné výchově	26
4 Výtvarný námět.....	28
4.1 Téma.....	28
4.2 Motiv	29
4.3 Řady výtvarných prací	29
4.4 Výtvarný projekt	30
5 Metodická příprava na hodinu výtvarné výchovy.....	32
5.1 Motivace.....	32
5.2 Postup práce	34
5.3 Organizace.....	34
5.4 Hodnocení a reflexe	34
PRAKTICKÁ ČÁST.....	37
6 Popis projektu.....	38
6.1 Vítr kolem nás	39
6.1.1 Kreslíme vítr.....	39
6.1.2 Letící pírkó	42
6.2 Pán/paní větru.....	45
6.3 Padák	49
6.3.1 Padák z papíru	49

6.3.2	Návrháři.....	51
6.3.3	Malba na objekt-padák.....	53
6.3.4	Finální dokončení padáku	55
6.4	Pohyb na vzdušných proudech.....	58
6.5	Pohyb v barvách.....	60
6.6	Parašutista	62
6.6.1	Figurální studie.....	62
6.6.2	Parašutisti z hlíny	65
6.6.3	Oblékáme výsadkáře	67
6.7	Hurá, letím!	69
6.8	Cestujeme s větrem	72
6.8.1	Cesta do neznáma I.	72
6.8.2	Cesta do neznáma II.	74
6.9	Máme svoji galerii.....	77
	Závěr.....	80
	Použitá literatura a zdroje	83
	Přílohy	86

Úvod

Diplomová práce je zaměřena na realizaci výtvarného projektu na 1. stupni základní školy. Domnívala jsem se, že výtvarná výchova je oblíbený předmět, ale udivilo mě zjištění, že někteří žáci ze čtvrté třídy, kde jsem se stala třídní učitelkou, se na ni netěší. Dokonce jeden chlapec, v den, kdy měl výtvarnou výchovu, nechtěl jít do školy. Bohužel ve třídě nebyl jediný.

Důvody mohly být různé. Jedním z nich mohl být přístup učitele výtvarné výchovy k žákům, jeho zadání výtvarné práce, nároky nebo nesprávná motivace žáků. Druhý důvod se mohl skrývat ve vyspělosti žáků a jejich vývoji. V tomto věku dochází u dětí k tzv. krizi výtvarného projevu.

Pomocí výtvarného projektu jsme chtěli překonat nechuť žáků k výtvarné činnosti a přivést je k uvolněnému výtvarnému projevu. Projekt je připraven tak, aby byl zajímavý, pokud možno pro všechny. Každý člověk se na svět dívá jinými očima, má jiné pocity, myšlení, postoje, a to vše by se mělo projevit ve výtvarné práci. Záměrem projektu není jen, aby si žáci mohli vyzkoušet výtvarné techniky, práci s různým materiálem, ale i možnost přemýšlet o problému, využít svou fantazii a kreativitu. Důležitost je kladena i na prožitek, spolupráci a pocítění smysluplnosti jejich výtvarné práce při její instalaci a výstavě v jejich škole. Jedním z cílů je, aby žáci tvořili sebevědomě a nenechali se odradit, když se jejich práce nebude někomu líbit a nebáli se své výtvarné práce prezentovat a obhájit je.

Pro výtvarný projekt je zvoleno téma **Poznáváme vítr**, neboť vítr je všude kolem nás. Vidíme ho díky jeho pohybu vzdušných proudů, cítíme ho, využíváme, nebo se ho obáváme. Dává život, užitek, přináší nám zábavu, ale taky dokáže bořit, ničit a přinášet smrt.

Teoretická část se věnuje výtvarnému projevu a jeho vývojovým stádiím, znakům a výtvarným typům. S pomocí těchto znalostí se můžeme zaměřit individuálně na každého žáka, nevyžadovat od něho výstupy, jejichž realizace není v jeho silách. Je žádoucí umožnit mu hravou a nenásilnou formou překonat období „krize“.

Důležitými podklady pro práci pedagoga jsou ve školství rámcově vzdělávací programy, ze kterých vychází a tvoří si strukturu výuky tak, aby dospěl k daným cílům ve vzdělání a výchově žáků. Ty jsou popsány v následující kapitole.

Metoda, kterou si pedagog zvolí, je na jeho uvážení. Volí si ji podle toho, jak je mu blízká svým obsahem. Jednou z nich je projektová výuka. Její historie a uplatnění ve výtvarné výchově je teoreticky shrnuto a jsou uvedeny aspekty, které patří k metodické přípravě na vyučování.

Na předmět výtvarná výchova má každý svůj názor. Pro někoho je naprosto zbytečný, až otravný, pro druhé je to nejlepší předmět ve škole, bez kterého by vše potemnělo. Předmět má svoji historii a vyvíjí se. V dnešní době školství prodělává období reformy, kterou se zabýváme dále. Teoretici a pedagogové z oboru se snaží domluvit na té „nejlepší“ vzdělávací soustavě, která je velmi různorodá a mezi školami i pedagogy panují rozdíly. V průběhu minulých pěti let od června 2017 se na Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy České republiky vystřídali čtyři ministři školství, což rovněž nepřispívá k úspěšnému dokončení započaté reformy.

V praktické části je popsán výtvarný projekt, který je realizován se čtvrtou třídou na základní škole s osmnácti žáky. U každé vyučovací jednotky je uveden čas, cíl, výtvarný úkol, výtvarná technika, pomůcky, postup práce, hodnocení a reflexe z odučené hodiny s fotodokumentací. V příloze jsou přiloženy materiály použité v motivační části. V závěru je shrnutí celého výtvarného projektu.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Dětský výtvarný projev

Předmět výtvarná výchova je úzce spjat s vývojem dětského výtvarného projevu. Dítě kreslí (čmárá), jakmile dostane do ruky tužku. Otázkou je, proč dítě kreslí. Kreslení děti považují za příjemnou a nenáročnou hru, která všeobecně přináší potěšení nebo nám chce něco sdělit, vyjádřit své pocity. Uždil popisuje dětskou kresbu jako subjektivní odraz objektivní reality, věkově a typologicky podmíněném a měnícím se i kulturními faktory, jako je výchova, vliv výtvarné kultury, prostředí, ve kterém dítě vyrůstá atd.¹ Díky těmto činitelům je výtvarný přepis světa v tvorbě každého žáka různý.

Dítě od samého začátku reaguje na vnější podněty svými smysly. Vnímá rozdíl ve tvarech, barvách, velikostech nebo povrchu předmětů, chutích, zvucích atd. Přirozeně si vybírá ty, které mu přináší uspokojení a na ně může i výtvarně reagovat.

Dětský výtvarný projev můžeme rozfázovat na stádia podle ontogenetického růstu výtvarného projevu. Názory na podstatu vývojových stádií se liší podle toho, jak chápeme smysl vývoje nebo povahu duševních funkcí, které se v kreslení uplatňují.²

Vývoj dětského výtvarného projevu dělíme na tři základní období:

- stádium spontánního výtvarného projevu
- stádium tzv. krize výtvarného projevu
- stádium výtvarného projevu dospívání³

¹ UŽDIL, Jaromír. *Výtvarný projev a výchova*. 2. dopl. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1978, s. 91

² Tamtéž, s. 94

³ ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Kapitoly z didaktiky výtvarné výchovy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. Texty k distančnímu vzdělávání v rámci kombinovaného studia. ISBN 80-244-1469-4, s. 47

1.1 Spontánní výtvarný projev

Spontánní výtvarný projev dětského věku se mění a vyvíjí u všech zdravých dětí. Tento vývoj probíhá ve třech etapách – nahodilá čáranice, dodatečně interpretovaná čáranice a kresba s úmyslem zobrazit zvolený motiv.⁴

1.1.1 Nahodilá čáranice

V prvním období se připravuje technika kresby. Uždil jeho význam považuje za fundamentální a některé úkazy provází vývoj dětského výtvarného projevu i nadále. Tyto prvky vidí především v radosti z grafického pohybu, který zanechává viditelnou stopu. Zvláštní důležitost má i pohybová inhibice, která proměňuje nepřetržitý pohyb v pohyb přerušovaný nebo měnící svůj směr.⁵

1.1.2 Dodatečně interpretovaná čáranice

První dětské kresby se vyznačují čarou, která je plynule vedena a její linie směřuje k uzavřenosti. Symbolem je kružnice jako výsledek krouživého pohybu. Z kruhové formy se vyvíjí obrazec trojúhelníku a čtyřúhelníku se zakulacenými rohy. Vyvíjející se respekt k ploše a její opanování je vidět na kresbách, kde skvrna, kterou tvoří čáranice, je něco zamýšleného a odděluje se od bílého okolí. Významné postavení zde má oválná forma, jako linie uzavírající tvar.

Cesta od neobsahového k obsahovému je celkem plynulá. Pozvolna děti přecházejí ke kresbám a nahodilou čáranici dodatečně popisují jako něco skutečného. Podporuje ji i zájem dospělých a otázky, co právě dítě nakreslilo. Jednou je to maminka, pak tatínek nebo auto.⁶

⁴ ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Kapitoly z didaktiky výtvarné výchovy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. Texty k distančnímu vzdělávání v rámci kombinovaného studia. ISBN 80-244-1469-4, s. 47

⁵ UŽDIL, Jaromír. *Výtvarný projev a výchova*. 2. dopl. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1978, s. 96

⁶ Tamtéž, s. 107–109

1.1.3 Kresba s úmyslem zobrazit zvolený motiv

Dítě chápe, že lze nakreslit na papír nějaký jev ve svém okolí, aby mu ostatní porozuměli. Jeho kresby se stávají zdrojem komunikace.

V raném dětském projevu se utváří jednoduché symboly, výstižné znaky, tzv. grafické typy. Děti jsou antropocentrické, prvotně je zajímá člověk (i sluníčko má lidské rysy) a posléze to, co je s ním spojeno, což je oblečení, okolí s předměty.⁷ V předškolním a raně školním věku grafické typy obohacují o charakteristické rysy – slunce, pták, mrak, dům atd.

Vývoj grafického typu je rozfázován na:

- **tvarové zárodky člověka** – z čaranic se vynořují oválné tvary a dítě úmyslně kříží čáry
- **hlavonožec** – znak pro člověka. Ovál, symbolizuje hlavu a na něho jsou napojeny čáry, které představují končetiny. Hlava je doplněna náznakem očí, nosu, pusy. Trup chybí.
- **úplná figura, tzv. paňák** – hlavonožec je doplněn o trup v podobě protáhlého oválu. Na tělo jsou napojeny končetiny a je doplněno knoflíky, ozdoby, oděvem, který s ním často splývá (žena má šaty a muž nohy).⁸

Dítě figury zobrazuje vedle sebe, nepřekrývají se. Později se snaží zobrazit lidský profil. Nejdříve z profilu situačního – postava je chápána z profilu, jak situace naznačuje; ze smíšeného – nos je napojen z boku na ovál hlavy nebo chodidla směřují určitým směrem; z úplného – hlava i celá figura je z profilu.⁹

1.1.4 Znaky dětského výtvarného projevu

V souladu s námětem dítě umísťuje grafické typy na papír nejprve nahodile do plochy, později je řadí do souvislosti a snaží se vyjádřit prostor.¹⁰ Žák, který si vytvořil určité znaky, pokračuje v jejich nahrazování za jiné, výstižnější, až do období tzv. krize výtvarného projevu.

Dětský výtvarný projev je spojen s typickými znaky, s kterými by měl být pedagog seznámen.

⁷ UŽDIL, Jaromír. *Výtvarný projev a výchova*. 2. dopl. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1978, s. 112

⁸ ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Kapitoly z didaktiky výtvarné výchovy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. Texty k distančnímu vzdělávání v rámci kombinovaného studia. ISBN 80-244-1469-4, s. 49

⁹ Tamtéž, s. 51

¹⁰ ROESELOVÁ, Věra. *Řady a projekty ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, 1997. ISBN 80-902267-2-8, s. 24.

Stručné shrnutí těchto znaků:

Rentgenové zobrazení – dítě např. kreslí miminko v bříšku maminky. Kreslí to, o čem ví i když to není vidět.

Nadsázka – barevná, tvarová nebo proporční nadsázka plyne z citového vztahu k zobrazovanému motivu. Je to základ výrazu dětských prací.

Úspornost kresebných gest – je v počátcích vývoje kresby.

R-princip – dítě užívá pravého úhlu, který můžeme sledovat u napojení komínu ke střeše. Mizí během mladších školních let.

Grafoidismus – klonění kresby ve směru budoucího písma.

Automatismus – dítě s oblibou opakuje jednoduché tvary a tím nemusí vytvářet nové.

Nepravý ornament – nefunkční zdobení všech motivů. Užívá ho buď z radosti z jeho opakovaného zobrazování nebo aby obohatilo chudou kompozici.

Rytmus, opakování, symetrie – přirozený princip dětských výtvorů nebo můžou souviset s nepravým ornamentem.¹¹

V dnešní době na nás doléhají média ze všech stran a děti kopírují vzory, které se jim líbí – pokemony, smajlíky, jednorožce, princeznu Annu atd. To se může stát pro mnohé pohodlné a tím stagnují na bezduchem opakování hotových vzorů a nedochází k autentickému projevu. Seznamováním se se základními výtvarnými dovednostmi během spontánního výtvarného projevu by se u žáka měla rozvíjet představivost a fantazie, výtvarné vidění a vyjadřování, při čemž by se žák postupně seznamoval s materiály, rozvíjel zručnost ve výtvarných hrách a u práce pozoroval linie, barvy, tvary a jejich výrazové hodnoty. S pomocí výtvarného citění a výtvarného myšlení podává dítě svoji subjektivní výpověď o světě. Aby zachytilo realitu nebo myšlenku musí ovládat základní prostředky v kresbě, malbě, grafice nebo plastice. To mu umožní sdělit poznatky o svém okolí, sobě samém nebo druhých. Žák při objeovávání barevných tónů, tvarů, struktur a rozdílů ve velikosti objektů, které se pokouší výtvarně zachytit, též hledá způsob, jak výtvarně ztvárnit pocit, myšlenku, pohyb atd. Podle Roeselové se s vnímáním a reagováním vynořuje schopnost výtvarně vidět, prožívat a myslet.¹²

¹¹ ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Kapitoly z didaktiky výtvarné výchovy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. Texty k distančnímu vzdělávání v rámci kombinovaného studia. ISBN 80-244-1469-4, s. 55–56

¹² ROESELOVÁ, Věra. *Proudy ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, 1999. ISBN 80-902267-3-6, s.24

1.2 Stádium „krize“ dětského výtvarného projevu

Kolem osmého a devátého roku dochází ke stagnaci a pozvolnému ukončení vývoje grafických znaků. Uzavírá se jedna část vývojového procesu. Grafické typy postrádají spontánní výraz z počátku vývoje, přestávají vyhovovat potřebám starších žáků, kteří si uvědomují nedokonalost svého projevu a často se za něho stydí. Přesouvá se pozornost k zobrazování skutečnosti. Rostou nároky na kvalitu pozorování a přepisu námětu, u něhož by se měl žák umět osobitě vyjádřit a pokusy o nový způsob vyjádření mu přináší nejistotu.

Přestavba výtvarného vnímání, vyjadřování a myšlení není jednoduchou záležitostí. Jde o složité období, předěl mezi spontánním vyjadřováním a časem dospívání. U dítěte může dojít k výtvarné uzavřenosti, která dítěti brání se výtvarně projevit a vede k pocitu neúspěšnosti. Tento stav snížené výtvarné aktivity trvá často i několik let a jde o běžný vývojový jev.

Můžeme říct, že ke krizi výtvarného projevu dochází v souvislosti s krizí dětského zobrazování. Dospívající vnímá, že přítomnost anatomie je v kresbách nezbytná nebo je nespokojen s barevným podáním. Podle Uždila bychom mohli tohle období charakterizovat takto:

- *„kresba a malba se vzdávají typických dětských prostředků, jimiž byl až dosud zobrazován svět představ*
- *v ideoplastické reprezentaci světa se objevují cizorodé momenty jevového zobrazení (fyzioplastické reprezentace). Jejich přičiněním má výtvar podvojný charakter, chybí mu slohová jednota*
- *kreslíci si často uvědomuje tyto nedostatečnosti a ztrácejí zájem o výtvarnou činnost*“¹³

Intenzita výtvarné krize a věkové rozmezí, ve kterém probíhá je individuální a závislá na somatických, psychických a výtvarných předpokladech žáků.

Tvz. krize dětského výtvarného projevu je přirozená součást vývoje dětského výtvarného projevu a je závislá na typologii a působení výtvarných pedagogů a okolí.

Jestliže chce pedagog porozumět svým žákům, měl by se orientovat ve výtvarné typologii. Žák inklinuje k určitému typu, pokud je silným výtvarně projevovým typem, pak s tím musí

¹³ UŽDIL, Jaromír. *Výtvarný projev a výchova*. 2. dopl. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1978, s. 126

pedagog počítat a nemůže od žáka vyžadovat výtvarný projev, který je mu cizí, a proto neumí naplnit učitelovy představy o výsledné práci.

Jednotlivé typy definovali různí teoretici oboru. H. Read vymezil čtyři typy vycházející:

- z myšlení – organický (pozoruje a analyzuje vztahy) a enumerativní typ (pozoruje realitu – četnost, druh prvků)
- z citění – dekorativní typ (zajímá ho barva, stylizace, rytmus) a imaginativní typ (zkoumá vlastní duševní pochody)
- ze smyslů – vciťovací typ (má smysl pro vyjádření atmosféry a detailu) a haptický typ (citlivý pro jiné zážitky než jen zrakové)
- z intuice – schopnost postihnout rytmické celky a strukturální formu ¹⁴

V. Roeselová stanovuje typy a k nim ještě podtypy (neuvádím) vzhledem k projevům „krize“ dětského výtvarného projevu:

- Převážně vizuální typ – již v raném dětství má kresbu s mnoha detaily. Pokouší se o výstižné zpodobnění a tím brzy ztrácí spontaneitu. Příznaky krize se dostavují předčasně a trvají delší dobu.
- Převážně imaginativní typ – soustředí se na své tělesné a duševní reakce. V tvorbě se odráží pocity, zážitky, mají silný výraz a procítění. Nedostávají se do kolize s optickou realitou a „krize“ se téměř nedostavuje.
- Převážně dekorativní typ – důležité jsou pro ně linie, barvy, tvary, výtvarné hodnoty. Pociťují estetické potěšení a většinou do dospělosti užívají znaky dětského projevu. „Krizi“ příliš nepociťují.
- Převážně syntetizující typ – spojuje všechny typy v různém poměru (smíšený typ). Dítě je všestranné, ale většinou nedosahuje krajních poloh ostatních typů.¹⁵

Pedagog by měl citlivě dopomáhat k přechodu od dětských znaků ke znakům dospívajících a intuitivně se věnovat potřebám žáků a směřovat je. Jestliže se žák setkává s posměchem nebo kritikou ze strany spolužáků nebo pedagoga, dostavuje se nechuť k výtvarnému tvoření.

V tomto období by se měl pedagog zaměřit na koncepci výtvarné výchovy. Dovednostní koncepce výrazně prohlubuje negativní průběh tzv. krize dětského výtvarného projevu.

¹⁴ READ, Herbert Edward. *Výchova uměním*. Praha: Odeon, 1967.

¹⁵ ROESELOVÁ, Věra. *Didaktika výtvarné výchovy V., nejen pro základní umělecké školy*. Praha: Univerzita Karlova, 2001. ISBN 80-7290-058-7, s. 19–22

Zvládnutí různých technik a postupů neumožňuje uvolněný přednes a užívání ikonografických schémat (grafických typů) omezuje jejich kreativitu.¹⁶ Dochází u žáků k povrchnímu vyjádření bez obsahu a výrazu, což vede k jejich stagnaci. Někteří žáci ztrácí vztah k vlastní tvorbě i výtvarnému umění. Jestliže je kladen důraz na jejich osobnostní rozvoj, zůstává jim chuť se výtvarně vyjadřovat. Soustředí se na výtvarný proces a nedochází u nich ke strachu se výtvarně projevit. Výtvarně dospívají déle.

1.3 Stádium výtvarného projevu dospívajících

Nastává po „krizovém“ období. V období dospívání žáci stagnaci buď překonali nebo alespoň přijali hodnoty výtvarné kultury nebo s výtvarnou aktivitou skončili.

Díky schopnosti výtvarně myslet, vidět a prožívat, starší žák dokáže vyhledávat vizuálně vnímatelné znaky i ve volné a užitě tvorbě, v reklamě nebo architektuře a opticky se orientovat ve výtvarném projevu i v běžném životě.¹⁷

Ti, kteří se nadále chtějí věnovat výtvarné tvorbě se začínají profilovat podle svých zájmů a pedagog by je měl respektovat. Někteří inklinují ke skutečnosti a soustředí se na kresbu či malbu – výtvarné vyjádření zátiší, portrétu, krajiny nebo se chtějí věnovat zvládnutí technik – postupy grafiky, plastiky. Dospívající, kteří mají dekorativní cítění volí textilní nebo keramickou tvorbu. Jiní naslouchají sami sobě a vytvářejí nové kompozice.¹⁸

¹⁶ ROESELLOVÁ, Věra. *Řady a projekty ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, 1997. ISBN 80-902267-2-8, s. 25

¹⁷ ROESELLOVÁ, Věra. *Proudy ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, 1999. ISBN 80-902267-3-6, s. 12

¹⁸ ROESELLOVÁ, Věra. *Řady a projekty ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, 1997. ISBN 80-902267-2-8, s. 25

2 Výtvarná výchova

Pohled na předmět výtvarná výchova se mění, jako vše v čase. Příčinou je vývoj lidstva, rozvoj kultury, vědy a průmyslu, politická a hospodářská situace a v neposlední řadě subjektivní pohled na jeho význam a přesah v lidském životě. Proměny ve společnosti, lidského myšlení a výtvarného umění se projevily i na vývoji výtvarné výchovy.

Ve výtvarné výchově, jako esteticko-výchovném předmětu, dítě může poznávat svět kolem sebe, pomocí svých smyslů ho prožívat, vnímat a pociťovat odpovědnost za své činy a postoje.

2.1 Historie výtvarné výchovy

Historie vzdělávacího oboru (výtvarná výchova), jako samostatného předmětu, sahá až do 18. století. Za vlády Marie Terezie a jejích školních reforem se zřizovaly jedno nebo dvoutřídní školy triviální. Tři předměty – čtení, psaní a počty (trivia) doplňovaly činnostně a prakticky zaměřené předměty, do nichž patřilo i kreslení.¹⁹

Kreslení v té době sloužilo hlavně k rozvoji dovedností. Primární bylo připravit žáky pro práci v průmyslu a řemeslné výrobě. K tomu sloužila například metoda kopírovací. Žáci se učili přesně přenášet velikosti vzorů nebo je upravovat. Pomocí metody geometrické přesně podle daného postupu kreslili dané znázornění. Uplatněním metody stigmografické kreslili do předem připravených čtvercových sítí. Těmito metodami se snažili rozvíjet dovednosti, jako je rýsování, vyhotovování plánů, vytváření ornamentálních motivů pro dekorování stavebních prvků nebo nábytku.²⁰

Na počátku první poloviny 20. století dochází k novému pohledu na výtvarný obor a edukaci výtvarné výchovy. Přispěli k tomu významní historici umění, psychologové, pedagogové, ti, kterým nebylo jedno jak jsou žáci vychováni a směřováni. Jedním z nich byl německý

¹⁹ STEHLÍKOVÁ BABYRÁDOVÁ, Hana, Petra ŠOBÁŇOVÁ, Timotej BLAŽEK, Jana MUSILOVÁ, Jiří SOSNA a Lucie TIKALOVÁ. *Téma - akce - výpověď: projektová metoda ve výtvarné výchově*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4506-9, s. 26

²⁰ Tamtéž, s. 26

historik umění Gustav Fridrich Hartlaub (1884–1963), který byl přesvědčený, že každé dítě disponuje přirozenými tvořivými schopnostmi a je potřeba je chránit a podporovat.²¹

Psychologické teorie o chápání dětského výtvarného projevu též přispěly ke změnám. Začalo se přihlížet k psychologickým zvláštnostem dětí a pomalu se prosazovalo volné a spontánní kreslení. U nás se výzkumem dětského výtvarného projevu zabýval František Čáda (1855–1918). On i jiní badatelé hovořili o spontaneitě dětského výtvarného projevu a jeho pozitivní vliv na rozvoj individuality dítěte.²²

Anglický historik umění, básník, literární kritik a filozof Herbert. E. Read (1893–1968) se zajímal o vzdělávání nejen ve výtvarné výchově. Tezi "umění má být základem výchovy", kterou formuloval již Platon, objasňuje a obhajuje rozvíjením hypotéz, definic a výzkumů mnoha filozofů, matematiků, pedagogů a umělců. Dokazuje, že nejdůležitější složkou výchovy je výchova estetického citění a estetická zkušenost vždy stojí proti intelektuální a harmonický člověk nebo společnost může být vytvořena jen jejich integrací. Vnímá, že estetická výchova je jedinou výchovou, která dává půvab tělu a ušlechtilost duchu a měli bychom učinit umění základem výchovy, protože může působit již od dětství, kdy rozum spí. Když se dostaví rozum, umění má již připravenou cestu.²³

Read by chtěl pro celou výuku učební metodu, která je formálně a v základě estetická, při níž je manuální zručnost, kázeň a úcta vedlejšími produkty přirozené dětské činorodosti. Poukazuje na důležitou roli učitele ve výchovném procesu, kdy má rozeznávat a předjímat skutečné potřeby žáka, má se stát sjednotitelem a prostředníkem mezi žákem a jeho okolím.

Jestliže některý vzdělávací obor poskytuje prostor pro tvořivost a kreativitu dětí, je to právě výtvarná výchova. Zde můžeme v dětském výtvarném projevu sledovat sociální, duševní i emocionální růst. V druhé polovině 20. století výtvarný pedagog a teoretik Viktor Löwenfeld rozpracoval pro výtvarnou výchovu problematiku tvořivosti. Věnoval se též fázím tvůrčího uměleckého vývoje dětí.

Tyhle myšlenkové proudy o chápání a rozvoji duchovního aspektu, a nejen toho praktického, se dostávaly i k nám. V šedesátých letech 20. století tohle smýšlení měla u nás živnou půdu, ale v době normalizace výchovné působení stagnovalo. Pro totalitní režim v naší zemi nebylo

²¹ STEHLÍKOVÁ BABYRÁDOVÁ, Hana, Petra ŠOBÁŇOVÁ, Timotej BLAŽEK, Jana MUSILOVÁ, Jirí SOSNA a Lucie TIKALOVÁ. *Téma - akce - výpověď: projektová metoda ve výtvarné výchově*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4506-9, s. 27

²² Tamtéž, s. 27

²³ READ, Herbert Edward. *Výchova uměním*. Praha: Odeon, 1967.

žádoucí mít ve společnosti smýšlející a svobodně se rozhodující, odpovědné lidi, ale spíše poslouchající bez jakýkoliv otázek. Žáci byli manipulováni a formováni kolektivní výchovou. Přes veškerý politický tlak ke konci 70. let přibývalo učitelů, kteří podporovali vytrácející se duchovní hodnoty. Vznikal význam výtvarné výpovědi. V edukačním procesu se začala hodnotit originalita výtvarného projevu žáka v návaznosti na požadavky k jeho seberealizaci a experimentování s výrazovými prostředky.

Výtvarný pedagog Petr Exler poukazuje, že role výtvarné výchovy směřuje k vedení a hledání účinných výrazových prostředků při pochopení procesu tvorby uměleckého díla a k chápání umění jako zvláštní formy komunikace. Z jeho pohledu je cílem výtvarné výchovy obohatit a rozvíjet tvořivé schopnosti, sociální a emoční dispozice dítěte, učit je myslet v souvislostech kulturního a společenského vývoje.²⁴

Po listopadovém převratu v průběhu dalších let začala nahrazovat výkonnostní pojetí výuky výchova člověka, alternativní výtvarné myšlení, nebo smyslové prožívání světa. Roeselová mluví o zrození integračního předmětu, spojujícího všeobecné znalosti dítěte s jeho emočním vyladěním, se vztahem k lidem, ke světu a k umění, se zážitky, které z nich pramení.²⁵

O obhajobu výtvarné výchovy a jejího výzkumu s propojením s praxí výtvarné edukace se snaží členové Mezinárodní společnosti pro vzdělávání prostřednictvím umění – INSEA.

INSEA slouží potřebám umělecké výchovy a obecně vzdělávání, což pramení z jejich přesvědčení, že umění je jedním z nejvyšších forem vyjádření a komunikace. Mezi jejich základní ideje patří kreativní činnost, která je základní potřebou společnou všem lidem; vzdělání prostřednictvím umění, což je přirozený prostředek výuky ve všech obdobích vývoje, uchováující zásadní hodnoty pro intelektuální, emocionální a sociální rozvoj lidských bytostí ve společnosti; a nakonec zabývání se otázkami vzdělávání ve světovém měřítku a upevňování postavení umění ve vztahu k celkovému vzdělávání.²⁶

Československý Komitét INSEA, který vznikl v roce 1967, se snažil i v období normalizace o rozvoj výtvarné výchovy a nevtažení do politického dění. Přesto mnozí odborníci

²⁴ EXLER, Petr. *Využití projektové výuky ve výtvarné výchově s artefietickými postupy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4620-2.

²⁵ ROESELOVÁ, Věra. *Proudy ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, 1999. ISBN 80-902267-3-6, s. 11

²⁶ ŠTEIGLOVÁ, Taťána, ed. *Výtvarná výchova a mody její komunikace: symposium České sekce INSEA*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. ISBN 80-244-0779-5, s. 10

a pedagogové byli vyhozeni ze zaměstnání a nebylo jim umožněno publikování nebo další odborný výzkum.²⁷

Nizozemský profesor umělecké výchovy a prezident INSEA (1999–2002) Diederik Schönau na sympóziu České sekce INSEA 2002 v Olomouci vysvětloval hlavní poslání organizace. Opíral se o myšlenky a dílo H. Reada, který stál za vznikem organizace a cituje ho: *"Mezinárodní spolupráci a lepšímu pochopení mezi lidmi by se napomohlo dokonaleji integrovaným modelem a trvalou strukturou pro šíření názorů a postupů o vzdělávání prostřednictvím umění, tedy právem jednotlivce svobodně se účastnit na kulturním životě společnosti, těšit se z různých druhů umění a vytvářet krásu ve vzájemném vztahu se svým okolím."*²⁸

Schönau objasňuje pojetí "vzdělávání prostřednictvím umění". Pojem *vzdělávání* vysvětluje prostřednictvím myšlenek Reada, který vycházel z psychoanalýzy Freuda a Junga, že by se měl každý srovnat se svým individuálním nutkáním, podvědomou touhou a citovými stavy, a umění je způsob, jak toho dosáhnout. Neboť umění je nástroj ke stimulaci představivosti, fantazie a kreativity. Read kritizoval jednostrannost západního způsobu myšlení a vzdělávání orientovaného na racionální myšlení a cvičení paměti na úkor představivosti a kreativity. Pojem *umění* prezentuje opět přes Readovy myšlenky. Umění je vždy o nějaké myšlence, pocitu o nějaké věci. Umění není totožné s krásou. Existují krásné věci, jako příroda, které nemůžeme nazvat uměním a existuje umění, které nemůžeme nazvat krásným. U pojmu *prostřednictvím* se opírá o Readovy představy o vzdělávání a představy o umění. Věnování pozornosti individuálním schopnostem jednotlivce je východiskem veškerého vzdělávání. Vzdělávací systém, který věnuje pozornost pouze potřebám společnosti, bude utvářet neurotické osobnosti, protože důležitá část schopností jednotlivce bude opomenuta nebo potlačena. Umělecké myšlení není výsledkem intelektuálního rozvoje, ale je nástrojem, kterým se myšlení uskutečňuje.²⁹

Úvahy o dnešním vzdělávání vedou D. Schönau k přesvědčení, že studenti musí být vedeni a pobízeni učitelem a jeho odbornými znalostmi, aby sami objevovali a byli vedeni ke zkoumání. Výuka by neměla být procesem jednostranných pokynů co dělat. Pro umění

²⁷ Česká sekce INSEA | Oborový portál pro výtvarnou výchovu. *Česká sekce INSEA | Oborový portál pro výtvarnou výchovu* [online]. Copyright © 2023 [cit. 03.05.2023]. Dostupné z: <https://www.insea.cz/>

²⁸ ŠTEIGLOVÁ, Taťána, ed. *Výtvarná výchova a mody její komunikace: symposium České sekce INSEA*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. ISBN 80-244-0779-5, s 9

²⁹ Tamtéž, s. 11–14

a vzdělávání je zásadní zapojení, pocit, že to, co člověk vytváří a čemu se učí, je pro něho, jeho budoucnost, a tedy i pro společnost.³⁰

Když se zamyslíme, tak dojdeme k názoru, že výtvarná výchova je důležitou součástí edukačního procesu a plnohodnotným prostředkem výchovy a vzdělávání. Především v dnešní digitální době, kdy mladí lidé jen přijímají informace a nemají potřebu tvořivě myslet. U mnohých můžeme pozorovat nezájem a nechut' cokoli dělat. Ve výtvarné výchově máme prostor k rozvoji a stimulaci racionality s emocionalitou. Mají možnost se otevřít vlastním pocitům nebo přijímat realitu, vše pozorovat a reagovat na to. Výtvarná výchova je obor, díky němuž se žák učí skrze praktické činnosti vytvářet duchovní hodnoty.

2.2 RVP ZV a výtvarná výchova

Školství se nevyhnulo, díky vývoji, reformě. Snahou reformy je najít lepší cestu pro společnost. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) tuto snahu má a směřuje naše školství určitým směrem v souladu se školským zákonem.

MŠMT průběžně reviduje Rámcově vzdělávací program pro základní vzdělávání (dále jen RVP ZV). Je to živý dokument, na kterém pracují odborníci, kteří se snaží modernizovat jeho obsah, vzhledem k potřebám 21. století. Je tvořen v souladu s principy kurikulární politiky, zformulovanými v Národním programu rozvoje vzdělávání v ČR (tzv. Bílé knize) a zakotvenými v zákoně č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školském zákoně).

V tomhle desetiletí probíhá „velká“ revize, která vychází ze Strategie 2030+, což je dokument pro rozvoj vzdělávací soustavy České republiky v dekádě 2020–2030. Prvním jeho cílem je získávání kompetencí pro občanský, profesní a osobní život a druhým je snížení nerovnosti v přístupu ke kvalitnímu vzdělávání a maximálnímu rozvoji žáků.³¹

Velká revize by měla vycházet ze stávajících RVP a zachovat jejich základní strukturu a pojmy. Učivo by se mělo probírat spíše do hloubky s větším pochopením a výstupy RVP by měly být rozděleny na *jádrové* – společné pro všechny žáky a *rozvíjející* – podklad pro

³⁰ Tamtéž, s. 15

³¹ MŠMT ČR, ed. *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+* [online]. Praha: MŠMT, 2020 [cit. 2023-05-03]. ISBN 978-80-87601-47-1. Dostupné z: https://www.msmt.cz/uploads/Brozura_S2030_online_CZ.pdf

individualizaci vzdělávání pro talentované a nadané žáky. Potřeby žáků by se měly odrážet v obsahu a cílech vzdělávání. Klíčové kompetence a jejich pojetí by mělo být srozumitelné a uskutečnitelné. Kompetenční přístup by neměl znamenat méně znalostí u žáků, ale měl by podpořit jejich uplatnění v praxi. Vypracované modelové, vzorové ŠVP by mohlo sloužit pro školy, které si nevytvoří vlastní program. Při tvorbě nového ŠVP by měly být nad rámec poskytnuty i praktické a metodické učební pomůcky. Posíleno by mělo být formativní hodnocení, využití např. pedagogické diagnostiky a zaměření se na pokrok žáka. Mělo by dojít k provázání činností vzdělávacích aktivit formálního (základní škola) a zájmového vzdělávání (školní družiny, kluby) a k přímé návaznosti volnočasových aktivit na povinnou složku vzdělávání.³²

Expertní panel, ve kterém jsou zástupci z řad učitelů, ředitelů, akademiků a zástupci oborových asociací ve vzdělání, byl MŠMT ustanoven jako poradní orgán pro revizi RVP ZV. Expertní panel připravil dokument pod názvem Hlavní směry revize RVP ZV. Národní pedagogický institut České republiky dokument zveřejnil k připomínkování, aby se k němu mohla veřejnost vyjádřit. Připomínkový dokument měl přehledně a srozumitelně provést hlavními změnami, ke kterým má ve školách v roce 2025 dojít.³³

Návrh koncepce vzdělávací oblasti Umění a kultura vyvolal vlnu znepokojení. Koncepce B se zdála pro některé pedagogy naprosto nepřijatelná. V otevřeném dopise pro činitele, kteří mají v rukou moc ke změnám Mgr. Ivo Jupa (ředitel NPI), RNDr. Kamil Ubr (ředitel Odboru kurikula všeobecného vzdělávání a garant koncepční pracovní skupiny revizí RVP ZV) a Prof. JUDr. Vladimír Balaš, CSc. (ministr školství, mládeže a tělovýchovy) vyjádřili zástupci z Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze nesouhlas s průběhem realizace revize oblasti Umění a kultura a s koncepcí B revizí vzdělávací oblasti Umění a kultura RVP ZV. Podle jejich mínění svým rozsahem a charakterem celou oblast destabilizuje a obsahově vyprazdňuje. Vzhledem k případnému přesunutí odpovědnosti za volbu vzdělávacího obsahu na ředitele základních škol a osmiletých gymnázií se obávají jejich možného rozhodnutí, že nebude po dobu pěti let vyučována na jejich škole výtvarná a hudební výchova vůbec.³⁴

³² PEDAGOGICKÁ KOMORA: Revize RVP ZV opouští principy transparentnosti a participace. *PEDAGOGICKÁ KOMORA* [online]. [cit. 03.05.2023]. Dostupné z: <https://www.pedagogicka-komora.cz/2023/04/revize-rvp-zv-opousti-principy.html>

³³ Kdo na tom pracuje | velké revize RVP v ZV. *Vše o revizích* [online]. Copyright © MŠMT ČR [cit. 03.05.2023]. Dostupné z: <https://velke-revize-zv.rvp.cz/kdo-na-tom-pracuje>

³⁴ Pedagogicke.info: Otevřený dopis Pedagogických fakult ke koncepci revize vzdělávací oblasti Umění a kultura. *Pedagogicke.info* [online]. [cit. 03.05.2023]. Dostupné z: <http://www.pedagogicke.info/2023/03/otevreny-dopis-pedagogickych-fakult-ke.html>

K vyjádření protestu proti koncepci B vytvořili petici i Milan Motl (Asociace učitelů hudební výchovy) a Petra Šobánková (Česká sekce INSEA) a vyzvali veřejnost k podpisu petice: *„Koncepce A vzdělávací oblasti Umění a kultura v revizi RVP ZV je vytvořena ve vztahu k realitě a nabízí rovné vzdělávací příležitosti všem dětem základních škol.“*³⁵

Všichni, co se podílejí na revizi, se snaží přicházet s tou nejlepší myšlenkou, obhajují svoji pravdu a můžeme jen věřit, že lidé, kteří schvalují revizi, budou zvažovat všechny připomínky a dojdou k závěru, že je důležité zajistit odpovídající a kvalitní vzdělání, dát možnost žákům se vyjádřit kresbou či malbou a rozvíjet svou smyslovou citlivost po celou dobu základního vzdělávání.

Prvním krokem k celkové revizi byla revidována digitální oblast. Revidovaný RVP ZV vyšel v platnost 1. září 2021. Tímto datem školy mohly začít vyučovat podle školního vzdělávacího programu (dále jen ŠVP), který s ním byl v souladu. Každá škola si vytváří svůj ŠVP a ten se stává pro ni závazný. Oba dokumenty jsou přístupné pedagogické i nepedagogické veřejnosti.

RVP náleží do systému kurikulárních dokumentů na státní úrovni a ty vymezují závazné rámce vzdělávání pro jeho jednotlivé etapy – předškolní, základní a střední vzdělávání.

- *„vycházejí z nové strategie vzdělávání, která zdůrazňuje klíčové kompetence, jejich provázanost se vzdělávacím obsahem a uplatnění získaných vědomostí a dovedností v praktickém životě;*
- *vycházejí z koncepce společného vzdělávání a celoživotního učení;*
- *formulují očekávanou úroveň vzdělání stanovenou pro všechny absolventy jednotlivých etap vzdělávání;*
- *podporují pedagogickou autonomii škol a profesní odpovědnost učitelů za výsledky vzdělávání“*³⁶

Vzdělávací obsah základního vzdělávání RVP ZV je rozdělen do devíti vzdělávacích oblastí, které jsou tvořeny jedním nebo i více vzdělávacími obory. Výtvarná výchova spolu s hudební

³⁵ Hudební a výtvarná výchova jako pevná součást základního vzdělávání a všem dětem možnost setkávání s dalšími uměleckými obory - Petice.com. *Petice Online - Petice.com* [online]. [cit. 03.05.2023]. Dostupné z: <https://www.petice.com/hudebni-a-vytvarna-vychova-jako-pevna-souast-zakladniho-vzdelavani-a-vem-dte-m-monost-setkavani-s-dalimi-umlecky>

³⁶ RVP ZV – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání - edu.cz. *edu.cz - Jednotný metodický portál MŠMT* [online]. Copyright © 2022 [cit. 03.05.2023]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>, s. 6

výchovou patří do vzdělávací oblasti Umění a kultura, která má přinášet umělecké osvojování světa.

V dokumentu RVP ZV jsou uvedeny očekávané výstupy žáka u všech vzdělávacích oborů, tedy i výtvarné výchovy. Výstupy jsou rozděleny na první a druhé období 1. stupně a na 2. stupeň, a to vše s minimální doporučenou úrovní.

Učivo oboru výtvarné výchovy je rozděleno do tří základních rovin:

- rozvíjení smyslové citlivosti
- uplatňování subjektivity
- ověřování komunikačních účinků³⁷

Na tomhle základě má pedagog vystavět hodiny výtvarné výchovy s danou časovou dotací tak, aby splnil očekávané výstupy v průběhu daného období s pomocí jím zvolených metod a rozvíjel u žáků klíčové kompetence, což je soubor dovedností a dispozic, schopností zacházet se získanými znalostmi. Po revizi RVP máme sedm klíčových kompetencí: k učení; k řešení problémů; komunikativní; sociální a personální; občanské; pracovní; digitální, která nově přibyla. Pedagog by měl umět uchopit pojmový obsah z kurikulárního dokumentu RVP ZV a proměnit ho do žákovských činností, které směřují k rozvoji očekávaných klíčových kompetencí.

Prací pedagoga je učit a vychovávat. Jestliže rozdělíme výtvarnou výchovu na výchovnou a výtvarnou část, ideální by bylo jejich spojení. Tudiž umožnit každému žákovi znalostí výtvarného postupu vyjádřit své myšlenky, postoje a pocity ve svém výtvarném sdělení. Tím by se měli naučit porozumět sami sobě i svému okolí. Výchovným prostředkem je probudit u žáků zájem o svět, o výtvarné uchopení problému. Tento zájem přináší zážitky a objevování nového, což posiluje jejich tvořivost a zvědavost.

K tomuto přispívá učitelův zájem o výchovu a vzdělání, kterým vede žáky k aktivitě. Individualita a svobodné rozhodování učitele je významný činitel edukace. Jeho partnerský přístup, založený na úctě k osobnostem žáků, mu pak otvírá cestu k budování důvěry mezi nimi a tím i možnost posilovat jejich sebedůvěru ve výtvarné výpovědi.

³⁷ RVP ZV – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání - edu.cz. edu.cz - Jednotný metodický portál MŠMT [online]. Copyright © 2022 [cit. 03.05.2023]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>, s. 6, s. 85

Aby to dokázal, musí mít dostatek znalostí a zkušeností v daném oboru, neboť hlavně jemu je určeno celoživotní učení, ke kterému má vést své žáky. K přípravě na výuku si vyhledává informace, volí si námět spojený s výtvarným problémem a technikou, přemýšlí nad motivací, postupem práce, organizací výtvarných činností, kritérii hodnocení a reflexí.

3 Projektová výuka

Jednou z možností, jak vést žáky k tvořivé výtvarné činnosti, je projektová výuka. Není to jednoduchá cesta, neboť do ní musí pedagog investovat čas k jeho naplánování, k zamyšlení se, jak celý projekt pojmut, aby se žáci mohli nejen výtvarně vyjádřit, ale i uvažovat v širších souvislostech. Mnohdy je potřeba reagovat na změnu skladby a posloupnosti projektu během realizace vzhledem k zájmům a potřebám žáků a odpovídat na jejich otázky k danému tématu. Jako každá metoda má své přívržence i odpůrce.

3.1. Historie projektové výuky

Projektová výuka je v pedagogice chápána jako vyučovací metoda. J. Dewey (1859–1952) a W. Kilpatrick (1871–1965), zakladatelé americké pragmatické pedagogiky, ji zavedli ke zvýšení motivace a spolupráce žáků. Základní myšlenkou pragmatické pedagogiky je, že škola nesmí být oddělena od života. Edukační proces by měl vycházet z potřeb žáka a jeho přirozené chuti se učit. V alternativních školách, které se staví do pozice pedocentrických, je žák a jeho zájmy na prvním místě. Propojení problémových situací se životem, kdy žák sám díky tvoření, děláním pokusů, diskusí přichází na smysluplnost učení, je základ jejich pedagogického myšlení. Praktickým řešením různých problémových situací by se měli žáci učit nalézat nové řešení, pracovat na nich a být otevření novým podnětům. Projektová metoda žákům nepodává hotové poznání, ale dává prostor objevovat něco nového a učit se. Podle hlavního autora projektové metody, Williama H. Kilpatricka, by měly projekty stát na vlastní aktivitě žáků, jejich spolupráci a zaujetí. Učitel by neměl v ideálním případě zasahovat do procesu učení. Měl by být připraven žákovi podat pomoc svými zkušenostmi a věděním, avšak proces vzdělávání by neřídil.³⁸ Odpůrci vytýkali pragmatické pedagogice, že klade důraz na proces učení, nikoli na jeho cíle a výsledky, a proto napadali i samotnou projektovou metodu, její důsledné uplatňování bez doplnění dalšími strategiemi.³⁹ Stále budeme diskutovat o různých teoriích a přiklánět se k té, která je nám svým obsahem bližší. V současné době má pedagog svobodu si vybrat metodu v edukačním procesu a plně ji využít.

³⁸ STEHLÍKOVÁ BABYRÁDOVÁ, Hana, Petra ŠOBÁŇOVÁ, Timotej BLAŽEK, Jana MUSILOVÁ, Jiří SOSNA a Lucie TIKALOVÁ. *Téma - akce - výpověď: projektová metoda ve výtvarné výchově*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4506-9, s. 13–22

³⁹ Tamtéž, s. 23

3.2. Projekt ve výtvarné výchově

Projekty, o kterých mluvili Dewey a Kilpatrick, měli řešit praktické téma. Ve výtvarné výchově neusilujeme jen o praktický dosah. Téma smrt, kámen, živly atd. patřící k našemu životu, mají především iniciovat tvůrčí proces u žáků.

Od 80. let 20. století se začala uplatňovat projektová metoda hlavně na lidových školách umění. Po politické změně v listopadu 1989 se na běžných školách, díky rozšiřování informací o reformních proudech a inovacích ve výtvarném oboru, docházelo k podpoře této metody ze strany pedagogů.⁴⁰ Mezi ně patřili např. V. Roeselová, K. Cikánová nebo P. Exler.

Projektová metoda se ve výtvarné výchově přizpůsobila dnešnímu vzdělávacímu obsahu a vzdělávacímu systému. Cílem je individuální zkušenost dítěte získaná praktickou činností a podpora jeho tvořivosti a iniciativy.⁴¹ Každý učitel subjektivně nahlíží na výtvarný projekt. Ten je neopakovatelný a je odrazem úmyslu konkrétního výtvarného pedagoga a odvíjí se od jeho zájmů, uvažování a nápadu.

Pedagog má možnost se přiklonit k různým vzdělávacím proudům, které se liší v určitých bodech, ale staví na jednom základě, a to na tvůrčí práci, kreativitě, samostatném myšlení či spolupráci. Jednou ze vzdělávacích koncepcí je artefiletika, která může sloužit jako zdroj pro učitelovu reflexi vlastní činnosti, komunikaci o ní, posuzování a zlepšování. Slavíková ji charakterizuje: „*Artefiletika je reflektivní, tvořivé a zážitkové pojetí vzdělávání, které vychází z umění a expresivních kulturních projevů (výtvarných, dramatických, hudebních apod.) a směřuje k poznávání i sebepoznávání prostřednictvím reflektivního dialogu o zážitcích z expresivní tvorby nebo vnímání umění.*“⁴²

Umění zde nevnímáme jen jako umělecká díla v galeriích, ale i jako tvořivé činnosti a jevy v běžném životě, tedy kreslení, malování, fotografování, kultura oblékání, filmová tvorba, aktivity, které jsou na spojenci s uměleckou tvorbou nebo kulturními událostmi. Toto pojetí výchovy usiluje o propojení emocionálního a sociálního rozvoje s rozvojem intelektuálním. Principy lze využít i v hudební, literární, dramatické výchově.

⁴⁰ STEHLÍKOVÁ BABYRÁDOVÁ, Hana, Petra ŠOBÁŇOVÁ, Timotej BLAŽEK, Jana MUSILOVÁ, Jiří SOSNA a Lucie TIKALOVÁ. *Téma - akce - výpověď: projektová metoda ve výtvarné výchově*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4506-9, s. 39

⁴¹ Tamtéž, s. 46

⁴² SLAVÍKOVÁ, Vladimíra, Jan SLAVÍK a Sylva ELIÁŠOVÁ. *Dívej se, tvoř a povídej!: artefiletika pro předškoláky a mladší školáky*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-322-2, s. 15

Umělecká tvorba žáků je jedna část a druhá je reflexe a dialog mezi nimi. V reflektivním dialogu rozvíjejí své komunikační a sociální dovednosti, přičemž se něčemu novému učí. Jde o specifický přístup k uplatnění uměleckých aktivit ve všeobecném vzdělávání.⁴³

Dalším pojetím je duchovní a smyslová výchova. Ideou tohoto výchovně vzdělávacího programu je zpomalení a věnování se do hloubky určitému tématu a intenzivnímu prožívání života. Žák by všemi smysly měl zažívat vše, co ho obklopuje a uvědomit si své místo na této planetě a sounáležitost se Zemí. Učí se dívat na sebe, svět kolem sebe a citlivě ho vnímat.⁴⁴

Důležitým aspektem je respekt ke svobodnému smýšlení žáka. Pedagog má svým vystupováním, výrazovými prostředky i dramatickými schopnostmi vyvolat příjemnou a tvůrčí atmosféru a probouzet v žácích představivost a možnost vcítění se. Nezáleží jen na finálních výsledcích, výtvarné formě, ale na osobitém zvnitřnělém projevu a jeho obsahu. Ke svému myšlenkovému sdělení si žák zvolí svůj způsob ztvárnění, přemýšlí nad ním a spontánně ho mění. Princip vyjadřování v rámci duchovní a smyslové výchovy Marta Pohnerová připodobňuje ke stéblu trávy: *„Stéblo je součástí mateřské rostliny, ta je součástí louky...Nelze prožít louku a necítit její vůni nebo se nedotýkat trav. Přemýšlí-li dítě o jedinečnosti stébla, přemýšlí současně o jeho i o své sounáležitosti s loukou. Pochopení stébla trávy je pochopením vlastní existence.“*⁴⁵

⁴³ SLAVÍKOVÁ, Vladimíra, Jan SLAVÍK a Sylva ELIÁŠOVÁ. *Dívej se, tvoř a povídej!: artefiletika pro předškoláky a mladší školáky*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-322-2, s. 13–14

⁴⁴ ROESELLOVÁ, Věra. *Proudy ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, 1999. ISBN 80-902267-3-6, s. 179

⁴⁵ Tamtéž, s. 180

4 Výtvarný námět

Každý pedagog při přípravě do hodin výtvarné výchovy zvažuje a volí námět, přemýšlí o výtvarném problému, výtvarné technice, vyhledává informace atd.

Námět je prostředkem výchovného a vzdělávacího procesu. Úzce souvisí s pojmy téma a motiv. Téma – námět – motiv.

Náměty rozvíjí jednotlicí téma a pedagog by měl v ideálním případě do zpracování tématu na jednotlivé náměty zapojit i žáky. Ti svými podněty mohou přivést pedagoga k novému, jinému zpracování a zároveň jsou motivováni k aktivitě a výtvarné činnosti.

Při volbě námětu přemýšlíme nad výtvarným zpracováním. Roeselová vychází ze tří hledisek při zkoumání vztahu námětu a výtvarného postupu:

- z obsahu – myšlenky
- z výtvarného problému
- z formy, která tuto myšlenku přenáší do výtvarného jazyka pomocí výtvarného materiálu či techniky ⁴⁶

Podle metodického záměru se u zvoleného námětu přikláníme k osvojování výtvarné techniky nebo k hledání výrazu či myšlenky. Snahou je, aby mezi námětem a technikou byla rovnováha. Zaměřením se jen na zvládnutí techniky se žákovi nedostává prostor k objevení výrazu nebo myšlenky.

4.1 Téma

Téma je jednotlicí myšlenka, je svébytným motivem. Vyvolává výtvarné otázky, na které žák hledá odpovědi a tím se přibližuje k poznávání sám sebe i životního prostředí ve kterém žije a tak se dostává k podstatě věcí a jevů. Rozsah témat, obohacený o nezvyklé pohledy na svět, překračuje tradiční hranice výtvarné výchovy.⁴⁷ Zvolené téma by mělo být motivující a rozvíjející výtvarné myšlení. Jestliže nad ním uvažujeme, je nutné se na něj dívat z různých stran. Rozvíjíme ho v jednotlivých krocích, námětech. Téma „strom“ můžeme vnímat jako symbol života, ovocný strom na naší zahradě, obydlí a skrýš pro zvířata, přírodní surovinu,

⁴⁶ ROESELOVÁ, Věra. *Námět ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, 1995. ISBN 80-238-3744-3, s. 14

⁴⁷ Tamtéž, s. 13

z které vyrobíme lavičku (pod strom na naší zahradě) nebo se můžeme zabývat zaznamenáváním celku nebo detailů, jeho struktury (kůra, list).

4.2 Motiv

Motiv je subjektivní pohled žáka na zvolený námět. Každý dobře zvolený námět by měl nabídnout různé možnosti zpracování. Tyto ztvárněné motivy nesou různorodé sdělení, výpovědi o námětu a dochází ke komunikaci, při které žák porovnává svoji interpretaci s ostatními a zdůvodňuje ji.⁴⁸

4.3 Řady výtvarných prací

Náměty na sebe buď nenavazují nebo jsou řazeny do větších celků. Ve snaze zpracovat téma, učitel řetězí výuku do kratších nebo rozsáhlejších celků. Postupně zadává náměty, které se pojí k tématu do výtvarné řady nebo výtvarného projektu.

Výtvarná řada je kratší útvar daný konkrétnějším tématem, myšlenkou. Je tvořena jednotlivými kroky lineární povahy. Není tak rozsáhlá jako výtvarný projekt.⁴⁹ Tento krátký a srozumitelný útvar rozvíjí námět, úsek učební látky nebo výchovný problém. Jedna úloha navazuje na druhou s jasnou promyšlenou koncepcí. Můžeme v nich rozvíjet u žáků smyslové prožitky, emoce nebo zajímavý obsah. Je vhodná k zařazení do výuky na základní škole, neboť nevyžaduje složité plánování. Promyšlená struktura výtvarné řady pomáhá překlenouti nedostatek hodin výtvarné výchovy a poskytuje dostatek času k pochopení předložené otázky a vyjádření se.

Roeselová předkládá typy výtvarných řad podle jejich stavby, která se odvíjí od přístupu pedagoga ke zvolenému námětu nebo k výtvarnému problému:⁵⁰

- **Výtvarný cyklus** – je koncepčně jednoduchý. Má jeden společný námět a žák hledá osobité výtvarné nápady k jeho zpracování. Výsledné práce se seřadí, např. cyklus grafických listů a porovnávají se. Při tom si žáci uvědomují různost postupů, motivů, a to přispívá k dalším výtvarným aktivitám a myšlení.

⁴⁸ ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Kapitoly z didaktiky výtvarné výchovy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. Texty k distančnímu vzdělávání v rámci kombinovaného studia. ISBN 80-244-1469-4, s. 24

⁴⁹ STEHLÍKOVÁ BABYRÁDOVÁ, Hana, Petra ŠOBÁŇOVÁ, Timotej BLAŽEK, Jana MUSILOVÁ, Jiří SOSNA a Lucie TIKALOVÁ. *Téma - akce - výpověď: projektová metoda ve výtvarné výchově*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4506-9, s. 57

- **Metodická řada** – výchozí podnět je rozvíjen za sebou řazenými kroky, které podporují logické myšlení a vědomí o návaznosti činností. Žák pozoruje skutečnost, kterou znázorňuje, prožívá svými smysly nebo si uvědomuje vlastnosti věcí. Výtvarný proces je spojen s realizací návrhu, např. žáci od studijní kresby dospějí k jeho provedení v materiálu.
- **Tematická řada** – se zabývá samotným námětem do hloubky. Postupně zkoumáme danou skutečnost nebo jev. Námětem může být člověk, zvíře, přírodniny, světlo a stín atd.

Metodickou a tematickou řadu není vždy možné zcela odlišit a z obou řad mohou vzniknout různě náročné výtvarné projekty.

- **Srovnávací řada** – slouží učitelům k hodnocení výtvarně výchovného problému z didaktického, psychologického, typologického nebo vývojového pohledu.⁵⁰

Při přípravě výtvarné řady bychom měli u žáků vyvolat zájem, aby se chtěli samostatně výtvarně projevit, vyjádřit své myšlenky.

4.4 Výtvarný projekt

Rozdíl mezi tematickou řadou a projektem není zcela vyhraněn. Rozvíjením tematické řady dalšími myšlenkovými nebo výtvarnými podněty dospějeme k projektu. Roeselová přirovnala skladbu nejvyváženějšího výtvarného projektu ke křížové klenbě v architektuře, která je vytvořena spojením jednotlivých myšlenkových proudů.⁵¹

Není vytvořený žádný manuál, jak má výtvarný projekt vypadat. Nemůžeme vycházet z jediného správného přístupu, neboť podstata tématu není nikdy stejná, vyžaduje specifické pojetí. Podobu projektu dává pedagog – jeho uvažování, postoj ke světu, výtvarné a pedagogické myšlení.

Podle vyhraněnosti pedagoga bude přístup k projektu racionální – využívající analytický rozbor skutečnosti nebo intuitivně prožitkový. Jiní zase využijí všechny nabízené prostředky – výtvarnou analýzu, emotivně zabarvenou motivaci, asociační myšlení.⁵² Některý projekt vyzní kreslířsky nebo malířsky, jiný je spíše zaměřen na prostorové vyjádření nebo grafickou

⁵⁰ ROESELOVÁ, Věra. *Řady a projekty ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, 1997. ISBN 80-902267-2-8, s. 30–31

⁵¹ Tamtéž, s. 33

⁵² Tamtéž, s. 34

techniku. Rozsah výtvarného projektu není podstatný, jde hlavně o pedagogický přístup k látce. Schopnost objevit myšlenku, zpracovat ji a odkrývat nové pohledy.

Příprava výtvarného projektu probíhá v určitých fázích. Pedagog musí myslet na skupinu žáků, které je projekt určen. Nad jejich věkem, počtem, zájmy, rozumovými možnostmi a výtvarnými schopnostmi, klimatem ve třídě atd. Musí najít téma, rozvést ho do dílčích kroků a stanovit cíle projektu. Dále projekt představit žákům, diskutovat s nimi o něm a reagovat na jejich podněty. Průběžně ho hodnotit a nakonec prezentovat.

5 Metodická příprava na hodinu výtvarné výchovy

Při přípravě na vyučování se pedagog musí zaměřovat na motivaci, postup práce, organizaci, hodnocení a reflexi výtvarných činností. To vše je její nedílnou a důležitou součástí.

5.1 Motivace

Pedagogovi nestačí jen zvolit téma a propojit ho s výtvarným problémem, technikou a výtvarnou kulturou. Měl by probudit zájem žáků o řešení výtvarné úlohy a udržet ho. Stěžejní roli při přípravě a řešení projektu je motivace. Je to soubor vnitřních a vnějších faktorů, které usměrňují člověka k činnosti a dosažení cílů, ve výtvarné výchově tedy k výtvarnému vyjádření, tvořivosti. Vnitřní motivace pramení z radosti z tvůrčích činností, očekávání, seberealizace. Vnější motivace je spojena s odměnou nebo trestem, pochvalou, postavením v kolektivu atd.⁵³

Učitel by měl mít na zřeteli předpoklady žáků k touze po poznání, k tvořivosti, aktivitě, k potřebě znát cíl a smysl své činnosti, touze po společnosti druhých a v neposlední řadě po uznání. Jestliže tyto potřeby budou uspokojeny, měl by žák pracovat s radostí a uspokojením.

Motivace ve výtvarné výchově je část výuky na začátku hodiny. Stimulujeme tím žáka a využíváme jeho životních zkušeností, emocí a zájmů k jeho výtvarnému projevu. Motivací může být umělecké dílo, vyprávění, četba, dialog, film, fotografie, výstava aj. K motivaci žáků lze využít:

- **Překvapivost, originalitu námětu**

Motivační námět, který se stává hlavním zdrojem motivace, je zajímavý, neotřelý a přivádí žáka k nenásilnému osvojení výtvarného učiva.

- **Novost činnosti nebo výtvarné techniky**

Možnost obměňování činností a využívání neotřelých výtvarných řešení nebo setkání s umělcem v ateliéru či práce s digitálními médii.

⁵³ STEHLÍKOVÁ BABYRÁDOVÁ, Hana, Petra ŠOBÁŇOVÁ, Timotej BLAŽEK, Jana MUSILOVÁ, Jirí SOSNA a Lucie TIKALOVÁ. *Téma - akce - výpověď: projektová metoda ve výtvarné výchově*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4506-9, s. 71–72

- **Aktivní roli žáka v činnosti**

Silnou motivací pro žáka je pocitění důležitosti role ve skupině během realizace projektu. Ptáme se na jeho názor, respektujeme jeho řešení výtvarné úlohy nebo mu svěříme zodpovědnost za určitou část projektu.

- **Úspěch, pochvalu za činnost**

Úspěch stimuluje vývoj osobnosti žáka a zvyšuje jeho sebevědomí. Trvalý neúspěch přináší frustraci spojenou s pocity zklamání a vzteku. Jestliže žák nemá možnost zažít úspěch, může frustrace vyústit až do neurózy.

- **Správnou míru náročnosti**

Pracujeme-li s se skupinou dětí různé úrovně talentu, schopností a předpokladů, není jednoduché odhadnout náročnost zadaného úkolu. Snadný úkol vede ke ztrátě motivace a nestojí za námahu a náročný se stává nesplnitelným a nedává naději na úspěch.

- **Sociální okolnosti**

Zvláště v určitém věku, v období krize dětského výtvarného projevu, které je spojeno s nejistotou a strachem z toho, že se před ostatními znemožní, by měla být třída bezpečným prostorem, kde se může každý žák svobodně vyjádřit bez strachu z výsměchu. Pozitivním aspektem je uznání autoritou učitele.

- **Smysluplnost činnosti**

Žák je silně motivován, cítí-li, že jeho snažení je smysluplné – někoho obdarovat nebo pomoci dobré věci atd. Výtvarné vyjádření je však primárně komunikací. Výstava je proto vyústěním většiny projektů a žáci mají příležitost prožít uspokojení z dlouhodobé práce a vidí ve své činnosti smysl.⁵⁴

Motivace by měla být protknutá celou výukou.

⁵⁴ STEHLÍKOVÁ BABYRÁDOVÁ, Hana, Petra ŠOBÁŇOVÁ, Timotej BLAŽEK, Jana MUSILOVÁ, Jirí SOSNA a Lucie TIKALOVÁ. *Téma - akce - výpověď: projektová metoda ve výtvarné výchově*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4506-9, s. 73–76

5.2 Postup práce

Průběh výtvarné činnosti je závislý na výtvarném problému a zvolené technice. Je žádoucí, aby pedagog žákům objasnil postup práce hned na začátku výtvarné aktivity (ve většině případů po motivaci). Žák by měl posloupnosti kroků rozumět, aby nedošlo ke komplikacím a možnému zklamání. V průběhu činnosti je prostor ke konzultaci nebo dodatečnému vysvětlení.⁵⁵

5.3 Organizace

Organizace plánovaných činností je nezbytná. Na základní škole je časová dotace jedna nebo dvě vyučovací hodiny (90 minut). Pedagog musí mít na zřeteli dodržení časového limitu, ve kterém by žáci měli být schopni svoji práci dokončit, nebo by jim měla být dána tato možnost.

Vyučování jako celek nebo jeho část organizuje jako:

- hromadné
- skupinové
- individuální⁵⁶

Nejčastější je kombinovaný typ výuky, kdy např. pedagog u motivace využívá hromadnou výuku, u činností individuální a v závěru hodiny při hodnocení skupinovou nebo hromadnou výuku.

5.4 Hodnocení a reflexe

Hodnocení bývá v pedagogické praxi diskutabilní kvůli jeho objektivitě. Mělo by být informativní a zároveň motivující k další práci a zlepšení výsledků a stát se pro žáka zpětnou vazbou. Žádný předpis, jak správně hodnotit není. Učitel ho může vyjádřit gestem, známkou či slovním hodnocením. Každý pedagog by si měl uvědomit smysl hodnocení, jeho dopad na žáka. Měl by rozlišovat jaká podoba hodnocení je pedagogicky nebo psychologicky účelná

⁵⁵ ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Kapitoly z didaktiky výtvarné výchovy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. Texty k distančnímu vzdělávání v rámci kombinovaného studia. ISBN 80-244-1469-4, s. 39–40

⁵⁶ Tamtéž, s. 40

a svou metodiku hodnocení si přizpůsobit pro své žáky a učivo (věk žáků, charakter jejich práce).

Hodnocení výtvarného projevu by mělo být zaměřeno na schopnosti výtvarně oslovit a snahu porozumět druhým. Jeho cílem by nemělo být hodnocení lepších a horších výtvarných činností, ale mělo by žáka směřovat k zamyšlení se nad svou představou a jejím ztvárněním, nad obsahy nebo způsoby vyjádření v tvorbě své i druhých. Jestliže si žák všímá různých odlišností ve svém výtvarném projevu, je tolerantní i k různým výtvarným vyjádřením druhých. Lépe chápe jejich odlišnosti a jejich smysl.⁵⁷

V uměleckých oborech můžeme za hodnocení pokládat vyjádření, které neobsahuje přímé hodnocení. Je v něm ukrytý charakter hodnocení, protože mluvíme o tom, co je důležité, méně důležité nebo si toho zatím nevšímáme. Ptáme se např. žáků: „Je to vše, co jsi chtěl nakreslit?“ Říkáme mu nehodnotící zpětná vazba. Něco vyzdvihujeme, aniž bychom o tom vyslovili soud: „Tato práce je nejlepší.“ Nehodnotící zpětná vazba je vhodná i v průběhu tvůrčích aktivit při kterých experimentujeme a neděláme si starosti s výsledkem.⁵⁸

Při hodnocení můžeme použít **pravidlo SIR**. Jsou to tři podmínky, které bychom měli brát v potaz:

S = sociální podmínky. Zamýšlíme se nad sociálním prostředím, ve kterém žák žije a na dopad našeho hodnocení (přijetí a využití).

I = informativnost. Naše hodnocení by mělo být pro žáka srozumitelné a použitelné.

R = reflektivita žáka a učitele. Učitel by měl být schopen žákovi rozumět, chápat jeho zkušenosti a emocionalitu a vyhodnotit do jaké míry je žák schopen zvažovat a posuzovat své předpoklady a projevy.⁵⁹

Hodnocení je zjevná nebo skrytá zpětná vazba. Žákovi by mělo umožnit se zamyslet nad různými alternativami výtvarného tvoření, co mohl udělat jinak. Je to pro něho cesta k tomu, jak vnímat kulturu a přemýšlet o ní v souvislostech vlastního jednání.

Z pohledu artefietiky by se žák měl s pomocí učitele a v dialogu se spolužáky učit:

- vyhledávat, co je pro hodnocení smysluplné

⁵⁷ ROESELLOVÁ, Věra. *Proudy ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, 1999. ISBN 80-902267-3-6.

⁵⁸ SLAVÍKOVÁ, Vladimíra, Jan SLAVÍK a Sylva ELIÁŠOVÁ. *Dívej se, tvoř a povídej!: artefietika pro předškoláky a mladší školáky*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-322-2, s. 182

⁵⁹ Tamtéž, s. 183

- porovnávat, co má smysl porovnávat
- umět nacházet a pojmenovávat hodnotící kritéria
- umět hodnotit vlastní činnost i činnost druhých
- s hodnocením zacházet sociálně citlivě, tj. ve vztahu k druhým umět vyjádřit svůj postoj, aby byl pro druhé srozumitelný a mohli s ním prospěšně zacházet ⁶⁰

K osobní reflexi by mělo docházet jak u žáka, tak i u pedagoga. Podnětem může být u žáka vyjádření spolužáků nebo učitele k jeho výtvarné práci. Pedagog provádí osobní reflexi, když zvažuje, jak se mu podařila realizace naplánovaných činností, co se mu podařilo nebo naopak co nezvládl. Samozřejmě může požádat o hodnocení vlastní práce žáky, kteří mu tím poskytnou zpětnou vazbu.

⁶⁰ SLAVÍKOVÁ, Vladimíra, Jan SLAVÍK a Sylva ELIÁŠOVÁ. *Dívej se, tvoř a povídej!: artefiletika pro předškoláky a mladší školáky*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-322-2, s. 185

PRAKTICKÁ ČÁST

6 Popis projektu

Výtvarný projekt má dvě roviny – plánování činností a vlastní realizace. Celý projekt je veden se čtvrtou třídou s osmnácti žáky, ve které jsem i třídní učitelkou. Věnovali jsme se mu třicet vyučovacích hodin, což jsou zhruba čtyři měsíce s dvouhodinovou dotací týdně. Projekt jsme započali v říjnu a dokončili v březnu tohoto roku výstavou v naší škole. Pracovali jsme na něm s různými přestávkami (práce se zimními a vánočními motivy, prázdniny atd.). Popis projektu je rozfázovaný do vyučovacích hodin. V nich jsou popsány základní informace: časová dotace, cíl, výtvarný úkol, výtvarná technika, motivace, pomůcky, postup, hodnocení a reflexe odučené hodiny. Ve skutečnosti nebyly odučeny za sebou, protože to neumožňovalo například čekání na schnutí keramiky, aby ji bylo možno vypálit v peci. Vyučovací hodiny jsou seřazeny podle námětu, logického sledu, pro větší přehlednost a pochopení mého záměru. Volené jsou výtvarné techniky s využitím finančně dostupných materiálů. Místo tradičních výtvarných potřeb jsou využity např. kousky starých CD na řezání, darované velké formáty papírové strojní lepenky. Práce s keramickou hlinou je vybrána záměrně, neboť můj syn, restaurátor keramiky, nám věnoval použitou hlinu z reliéfu, který modeloval. V naší škole je výtvarný kroužek ZUŠ, a tak bylo možné vypálit výrobky v jejich peci. Tuto možnost nemají ve všech školách, což je pro modelování z keramické hlíny limitující.

K výtvarnému vyjádření jsem vybrala něco z každého okruhu vyjadřovacích prostředků:

Kresba: kresba suchou stopou i mokrou, kombinování technik – lavírování;

Malba: práce s akvarelovými a temperovými barvami, pastely; kombinování postupů – rezerváž; spojení malby s koláží, s plastickým podkladem;

Grafika: technika tisku z plochy – monotyp;

Dekorativní činnosti: návrhové postupy v kresbě a malbě; práce s papírem – koláž;

Modelování: modelování – keramická hlína; konstruování;

Objektová a akční tvorba: výtvarná instalace; fyzické i psychické prožívání podnětů.

Žáci 4. ročníku v naší škole mají jednou týdně dvouhodinové vyučování, proto jsme měli možnost realizovat některé časově náročnější výtvarné úkoly v optimální časové dotaci.

Projekt byl připraven tak, aby v něm bylo využito propojení s jinými předměty. Prostřednictvím námětu se žáci postupně seznamovali s výtvarnými vyjadřovacími prostředky. Mezi výtvarnou technikou a námětem zůstával vyrovnaný vztah.

Jedním z cílů bylo najít cestu, po které by se vydali a co nejméně pocítili „krizi“ výtvarného projevu a zároveň se dívali na věci, jevy, události v širších souvislostech zrcadlících se v umění.

6.1 Vítr kolem nás

První seznámení s tématem je rozděleno na dvě části. V první jsou žáci seznámeni s projektem a tématem a výtvarně nad nimi přemýšlí. V druhé části zaznamenávají vítr v kresbě a malbě.

6.1.1 Kreslíme vítr

Čas: 45 minut

Cíl:

1. Žák si vizualizuje a procítuje sílu a směr větru a zaznamená ho dynamickou kresbou.
2. Vyjmenuje některé druhy větru.

Výtvarný úkol: zkoumání vlastností linií – uplatnění živě kreslené linie

Žák kreslí různé druhy větrů od vánku až po orkán.

Technika: kresba tužkou

Pomůcky: peříčka, vonné tyčinky, sirky, výkres A3, tužka, ukázka Beaufortovy stupnice – příloha 1, dataprojektor

Motivace:

V první hodině namotivujeme žáky otázkami. Vidíte vzduch? Pohybuje se vzduch? Jak říkáme proudícímu vzduchu?

Postup:

1. Pro přehlednost promítneme na tabuli Beaufortovu stupnici rychlosti větru na souši. Řekneme si, co je vítr a jak vzniká: *„Vítr je pohyb vzduchu, který vzniká při nerovnoměrném ohřívání zemského povrchu v důsledku působení slunečního záření. Jeho proudění ovlivňuje odlišná teplota ve dne a v noci, liší se v různých nadmořských výškách, nad lesem či polem, nad městem či volnou krajinou, nad pevninou či nad mořem. Na rozdílnou teplotu vzduchu, tedy i na jeho pohyb má vliv i zbarvení zemského povrchu.“* (příloha 1)

2. Společně probereme, jaké má vítr stupně síly, podle kterých se různě nazývá. Vánek, větřík nebo slabý vítr půjdeme pozorovat ven na školní dvůr. Rozdáme každému peříčko, které budou pouštět ze schodů prvního patra a žáci budou sledovat, jak ho unáší vítr a jeho dráhu letu. Mírný, čerstvý, silný vítr, u kterého se ohýbají slabší stromečky, víří prach, zvedají se papíry ze země, nebo mírný, čerstvý, silný víchr, který ulamuje větve, strhává komíny, či vichřici a orkán, který pustoší a má ničivé účinky, vyjádří a procítí žáci pohybem těla. Pohybem vyjádří sílu a směr větru. Nejdříve se stanou stromy a jejich paže budou větve, které se ve větru naklání. Při fiktivním sílícím se větru můžou mít volný pohyb po dvoře. Necháme je, aby se nechali unášet vichřicí nebo orkánem. Bezvětří, kdy kouř stoupá kolmo vzhůru a je nejpomalejší, žáci názorně sledují na dýmu vonné tyčinky, kterou zapálíme na chodbě školy. Tuto činnost zařadíme až po příchodu z venku, kvůli zklidnění žáků.

3. Po návratu do třídy si žáci nachystají výkres A3 a tužku. Nejdříve krouží rukama a kreslí do vzduchu dráhu větru, aby měli uvolněné paže nebo kreslí na tabuli. Pak zaznamenají jeho pohyb, dynamiku a dráhu tužkou na výkres.

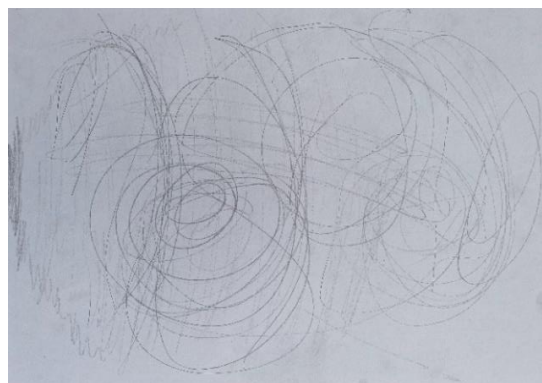

obr. 1

obr. 2

Reflexe:

Všichni se shodli, že vzduch nevidí, ale vítr poznají například podle pohybujících se větví stromů. Na otázku, jaké znají druhy větru, okamžitě odpověděli tornádo, které 2021 zasáhlo jižní Moravu.

Žáci měli největší radost při pouštění peříčka a sledování jeho letu, například nad střechou školy. Bylo vidět na jejich fyzickém pohybu, jak si představují a prožívají sílu větru. Někteří u orkánu začali padat na zem. Všichni byli rozjaření, a proto zklidnění u pozorování kouře bylo zvoleno vhodně (obr.1). U kreslení byli uvolnění, a dokonce jedna dívka kreslila oběma rukama (obr.2).

Žáci byli průběžně hodnoceni kvůli motivaci, neboť bylo důležité, aby si zachovali uvolněnost pohybu, ale zároveň přemýšleli nad vznikajícími liniemi.

6.1.2 Letící pírkó

Čas: 45 minut

Cíl: Žák své prožitky a zkušenosti s pohybujícími vzdušnými proudy uplatní při kresbě a malbě vzdušných proudů.

Výtvarný úkol:

1. Žák zaznamenává různé druhy větrů od vánku až po orkán v kresbě a malbě.
2. Vyrábí papírová peříčka a lepí je na vzdušné proudy.

Technika: kombinování postupů – vosková rezerváž, koláž

Pomůcky: výkres A3, výkres A5, světlý voskový pastel, vodové barvy, štětec, kelímek na vodu, podložka na lavici (ubrus), hadřík, tužka, nůžky, lepidlo Herkules

Motivace:

Jakou barvu má nebe? S žáky si popovídáme o odstínech, které můžeme spatřit na nebi – odstíny modré a šedé. Vyzveme je, aby si prohlédli nebe. Vzpomněli si, jak vypadá, když je bouřka nebo je jasno, polojasno.

Postup:

1. Žáci si připraví pracovní plochu-ubrus na lavici, světlý voskový pastel, výkres A3, vodové barvy, kelímek s vodou, kulatý štětec.
2. Světlým voskovým pastelem zaznamenají na výkres A3 svůj vítr. Ten přetírají vodovými barvami v odstínech, které si zvolili.
3. Na tabuli nakreslíme stavbu peří – prapor, osten (vzor) a dáme každému na lavici peříčko, které pouštěli v první hodině. Žáci tužkou nakreslí na výkres A5 peříčka, která vystříhnou, prostříhají prapor a nalepí jen vybranou část (ne celou plochu) na vzdušný proud. Tím dosáhneme plastičnosti výtvarné práce a její dynamiky. Velikost a tvar si žáci určí sami. Nejdříve si peříčka rozloží na výkres pro lepší představu a pak je nalepí na finální práci.
4. Úklid pracovní plochy, pomůcek
5. Prezentace prací a hodnocení.

Reflexe:

Žáci, kteří si zvolili ke kresbě bílou voskovku, si nebyli jistí, kde všude kreslili, protože na bílé A3 nebyla kresba dobře rozpoznatelná. O to více byli v očekávání, co uvidí po nanesení barvy. Když pozorovali, jak v barvě prostupuje jejich kresba, nadšeně ukazovali své obrázky

spolužákům. Někteří žáci v průběhu malby dokreslovali voskovkou další linie nebo zvolili voskovku s tmavším tónem, aby byla linie větru zřetelnější.

Byla zvolena malba na suchý podklad. Po vysvětlení základního postupu nanášeli barvu velkým kulatým štětcem, který absorbuje hodně vody. Začínali malovat nejdříve světlejšími odstíny modré a šedé a posléze použili tmavší odstíny.

V minulých hodinách žáci nechtěli používat vodové barvy a zde se vyskytla příležitost k uvolněné práci díky tvarově neomezenému námětu. Byli upozorněni, aby sledovali tahy štětce, stopu, kterou zanechává. Po vysvětlení se pustili do práce a s výsledkem byli spokojeni. Dívka, která mamince říkala: „Zase ta blbá výtvarka,“ si v práci s vodovými barvami našla zalíbení.

Jediný nezdár se vyskytl u kreslení peříček ve směru šrafování praporu, i když měli vzor nakreslený na tabuli a peříčko před sebou na lavici. Při stříhání peříčka pár žáků mělo problém se souměrným vystřiháváním a nastřiháváním okrajů. Aby nedošlo k demotivaci, apelovala jsem na pomalou a soustředěnou práci, aby si nepokazili jeho vzhled. Rychlejší žáci si peříčko i vymalovali. Někteří měli mokré výkresy, a proto jsme nalepení peříčka nechali na další hodinu. Jen si je přiložili na místo svého vzdušného proudu.

Žáci si rozprostřeli své výkresy a se zájmem sledovali obrázky svých spolužáků a hodnotili, jak se jim to povedlo. Hodnocení i diskuse byla pozitivní a chválili si práci i způsob vyjádření navzájem. Jeden chlapec reagoval slovy: „Tady bych nechtěl být, to je ale tornádo!“

Individuálně byli hodnoceni v průběhu hodiny a hromadně na jejím konci. Vše proběhlo podle očekávání a plánu.

6.2 Pán/paní větru

Čas: 90 minut

Cíl: Žák rozvíjí fantazijní představy o bytosti, která ztělesňuje vládce vzdušných proudů a výtvarně ji ztvární.

Výtvarný úkol:

Žák nakreslí pána/paní větru v podobě portrétu, celé postavy nebo na základě dramatického děje.

Technika: kresba suchým pastelem

Pomůcky: suchý pastel, výkres A3, ukázky uměleckých děl – příloha 2, dataprojektor

Motivace:

Odedávna si lidé představovali bytost, která vládne větru. Jak podle vás vypadá pán nebo paní větru?

Postup:

1. Vyzveme žáky k tabuli, aby pohybem těla a foukáním představili pána/paní větru, který vysílá různě silné stupně větru – klidný, zuřivý, přívětivý atd.
2. Promítneme na tabuli pár reprodukcí pro inspiraci, jakou formou lze téma realizovat. Zvolíme jak realistické pojetí od A. A. Šiškina, tak i práce představitelů kubismu od Pabla Picassa nebo Jana Hinaise. Tím namotivujeme žáky k osobitému zpracování, kreativě a zbavení zábran. Zdůrazníme, že pán/paní větru může mít jakoukoliv podobu, ale musí být zachycena vláda ztvárněné bytosti nad větrem.
3. Žáci si připraví pracovní plochu-ubrus na lavici a pomůcky – výkres A3, tužku, suchý pastel.
4. Světlým pastelem načrtnou slabě skicu na výkres A3 a pak dokreslí sytější odstíny.
5. Úklid pomůcek a třídy
6. Hodnocení a prezentace výtvarných prací

obr.1

obr. 2

obr. 3

obr. 4

obr. 5

Reflexe:

Nejdříve (odvážní) žáci předváděli pána větru, jeho mimiku, foukání, pohyby, abychom navodili atmosféru a žáci dokázali o problému přemýšlet. Debatovali jsme o možnostech jejich výtvarného ztvárnění s použitím suchého pastelu. Promítnuté reprodukce kubistických malířů je pobavily a vyvolaly diskusi, proto jsem ještě promítla dalších pár děl Pabla Picassa.

Nejčastější otázka byla: „Jak má vypadat pán větru? Opravdu můžeme malovat, co chceme?“ Byli ujišťováni, že pán/paní větru je jen v jejich představách a podobu mu musí dát sami. Ať se ničeho nebojí, neboť každý má jinou představu a každému se líbí něco jiného a vidí to jinak. O přestávce se chodili dívat na práce spolužáků, hovořili spolu, kdo jak pojal námět. Při prezentaci žák popsal svého pána větru: „Můj pán větru se skládá se ze dvou částí. Jedna půlka je klidný, hodný vítr a druhá je ten zlý.“ (obr. 2). Třetí obrázek maloval chlapec s poruchou autistického spektra. Většinou do obrázků vkládá násilí (zbraně, krev, mrtvé postavy) a potvrdil, že jeho pán větru je zlý.

Téměř polovina žáků si zvolila ztvárnění na základě dramatizace děje (obr.1). To nutilo žáky zobrazit postavy z profilu. Na obr. 5 je hlava kreslena z profilu, ale oči stále z anfasu, tím chtěl zachytit výraz tváře – zlobu. Naopak u obr. 4 můžeme vnímat situační profil. Zobrazení profilu potřebuje dítě k zachycení složitějších kompozic a je důležitým mezníkem výtvarného vyjadřování.

Se svými pracemi byli spokojeni a vyzdvihli práci spolužáka, která se jim nejvíce líbila. V průběhu hodiny byli z mé strany hodnoceni přímo nebo nepřímo a na konci hodiny byli hromadně pochváleni i za to, že se každý věnoval své kresbě a nekopíroval spolužákův nápad, jak to mnohdy bývá. Bohužel nám nezbylo mnoho času na prezentaci prací.

6.3 Padák

Námět je tvořen ze čtyř kroků a tvoří metodickou řadu. Postupujeme od výroby padáku z papíru, návrhu a jeho realizaci, po finální vzhled.

6.3.1 Padák z papíru

Čas: 90 minut

Cíl:

1. Žák vyjmenuje využití větru člověkem.
2. Seznámí se s technikou kašírování.

Výtvarný úkol:

Žák pomocí techniky kašírování zhotoví objekt z papíru – padák.

Technika: kašírování

Pomůcky: noviny a jednobarevný papír na kašírku, tapetové lepidlo, houbička, kelímek, nafukovací balonek, pruh tvrdého papíru – stojan na balonek, izolepa, podložka na lavici – ubrus, ochranný oděv, videoukázka – příloha 3, dataprojektor

Motivace:

K čemu člověk může využívat vítr? Který prostředek nás dopraví bezpečně z velké výšky na zem? Při rozhovoru o využívání větru člověkem se dostaneme k padáku.

Postup:

1. Pustíme videoukázku hromadného padákového výsadku, aby žáci měli reálnou představu o vzhledu padáku.
2. Žáci si přichystají pracovní plochu – ubrus na lavici a obléknou si ochranný oděv, dále pomůcky – kelímek, houbičku. Nafukovací balonek, noviny, pruh tvrdého papíru, kousek izolepy nachystám pro žáky na volnou lavici a ti si v průběhu hodiny vyzvednou, co potřebují.
3. Nafouknou si balonek do velikosti jejich padáku a na jeho konci udělají suk.

4. Z pruhu tvrdého papíru vyrobí podstavec pro balonek ve tvaru válce a jeho okraje slepí izolepou. Průměr válce musí být zvolen tak, aby v něm byl balonek dostatečně ukotven. Žáci si podstavec podepíší, aby si poznali své padáky, které se v nich budou sušit.

5. Žákům nalejeme do kelímků lepidlo na tapety, které trochu zředíme vodou. Houbičkou nanášejí lepidlo na natrhané pásy novin a celou plochu potřou. Takto připravené pásy pokládají na balonek, opět potřou lepidlem a tvoří první vrstvu. Je vhodné mít nejméně tři vrstvy, a to kvůli pevnosti padáku. Poslední vrstva bude tvořena jednobarevným papírem kvůli malbě temperovými barvami. Po dokončení je uložíme na vybrané místo a necháme schnout.

6. Úklid pomůcek a třídy

7. Hodnocení

obr. 1

obr. 2

obr. 3

Reflexe:

V motivačním rozhovoru žáci odpovídali aktivně a vyjmenovali všeobecně známé využití větru člověkem. Jeden žák hned na počátku rozhovoru řekl slovo padák, které ho napadlo jako první. Promítnutím videa seskoku si prohlédli tvar padáku a viděli z pohledu výsadkáře pád z výšky na zem. Někteří viděli výsadek na vlastní oči. Ve vedlejší vesnici je každoročně pořádán seskok na počest výsadku skupiny Clay Eva za druhé světové války. Mnozí z nich přiznali, že chtějí v budoucnu seskok padákem zkusit.

Hned na začátku hodiny byli upozorněni, aby si navzájem pomáhali. Bez problému si vypomohli se sukem na balonku (obr. 1) nebo s vyměřením a přilepením podstavy. Nejzábavnější pro žáky bylo nafukování balonků a už se těšili, až je budou po zaschnutí padáku vytahovat. Občas museli být popoháněni k práci, aby všichni stihli padák dokončit, protože si měli co říct k tématu.

Chyběli dva žáci, proto jsem pro ně přichystala rozpracované padáky, aby po návratu do školy mohli padák rychle dokončit, zkusit si kaširování a pokračovat v další práci. Jestliže na sebe práce navazují, je potřeba s tím počítat a situaci nějakým způsobem vyřešit. Po návratu do školy by neměl chybějící žák jak pokračovat v navazujících činnostech a taky by byl ochuzen o tuto techniku, která se tak často nevyužívá a neměl by ten správný vztah k jeho dokončení.

Všichni byli pochváleni za dokončení úkolu a spolupráci. Dívka, která je poměrně vyčleněna z kolektivu (LMD), byla nejšikovnější v děláni suku na balonku. Pomáhala ostatním, a proto se stala pro třídu přínosem a zažila poprvé v tomto kolektivu pocit úspěchu.

6.3.2 Návrháři

Čas: 90 minut

Cíl: Žák navrhne dekorativní zpracování padáku – využití geometrických tvarů, vzorů, linií, barevných kontrastů, zakreslení vlastní představy v barevném pojetí.

Výtvarný úkol: Žák nakreslí dekorativní vzhled padáku z bočního i čelního pohledu.

Technika: kresba

Pomůcky: tužka, dle výběru – suchý pastel, pastelky, fixy, výkres A3, dataprojektor, videoukázka – příloha 4

Motivace:

Vytvořili jste padáky a nyní si zahrajete na návrháře. Když se podíváte na nebe, jak se vznáší váš padák, tak určitě chcete, jako správný návrhář, aby ten váš byl nejkrásnější, nejzajímavější nebo něco symbolizoval.

Postup:

1. Pro navození atmosféry pustíme videoukázku seskoku – wingsuit, což je rekreační sport. Skokan má na sobě oblečený speciální oblek, který je opatřen "blánami" mezi rukama a trupem a mezi oběma nohama. Roztažením končetin do stran se blány roztáhnou a umožní plachtění vzduchem. Wingsuit zvolíme i kvůli různým barevným návrhům speciálního oblečení, neboť výsadekářský padák je jen zelený.
2. Žáci si připraví pomůcky – výkres A3, tužku, dle výběru – suchý pastel, pastelky, fixy.
3. Vysvětlíme jim práci návrháře. Ten si vždy svůj návrh musí nakreslit a pak ho realizovat. Na tabuli nakreslíme padák z horního a bočního pohledu a jeho proporce, které lze v návrhu využít. Na ploše padáku mohou, podle své volby, zaznamenat vzory, linie i své představy, využít znalost geometrických tvarů, a to vše v barevném provedení.
4. Žáci na výkres A3 nakreslí podle vzoru na tabuli boční a horní pohled na padák a tužkou nakreslí svůj motiv a poté kresbu kolorují s využitím pastelek, fixu nebo suchého pastelu.
5. Úklid pomůcek a třídy
6. Hodnocení a prezentace

Reflexe:

Puštěním videa wingsuitu bylo připomenuto téma vítr a využití jeho proudů v rekreační činnosti. Žáci se zaujetím sledovali, jak lidé plachtí vzduchem. Některé dívky a chlapci by to chtěli zkusit na vlastní kůži. Byli upozorněni na barevnost speciálního obleku, což byl podnět k zamyšlení, co vše by mohlo být ztvárněno na jejich padáku. Nakonec byl rozhovor shrnut do

věty: „Navrhněte svůj padák tak, aby lidé, kteří se dívají, jak se pohybuje na nebi, se zájmem sledovali jeho barevnost, vzory nebo vaše sdělení.“ Žáci si volili různé výtvarné formy: dekorativní – geometrické tvary, mandala; symbolickou – vlajka, logo, jídlo (hamburger, meloun). Žákyně, která si zvolila mandalu, nestihla práci barevně dokončit, neboť jen její předkreslení jí zabralo skoro celou hodinu. Někdo naopak stihl návrhy i dva. Měli možnost si zvolit kreslicí potřeby, aby pracovali s radostí.

Dvěma chybějícím žákům z minulé hodiny jsem vysvětlila kaširování, aby dokončili padák z papíru. Pomáhala jsem jim, aby měli možnost si nakreslit své návrhy.

Hodina proběhla v příjemné atmosféře a byli pochváleni za hezké a různorodé návrhy. Při prezentaci se žáci i zasmáli při představě, že jim na hlavu padá jídlo.

6.3.3 Malba na objekt-padák

Čas: 90 minut

Cíl: Žák spolupracuje ve dvojici, převádí svůj kresebný návrh na kaširovaný objekt.

Výtvarný úkol:

1. Žák ustříhnutím spodní části padáku získá jeho finální tvar.
2. Namaluje svůj kresebný návrh na objekt – padák.

Technika: Malba temperovými barvami

Pomůcky: padák, bílý lněný provázek, nůžky, temperové barvy, plochý štětec, podložka na lavici – ubrus, ochranný oděv

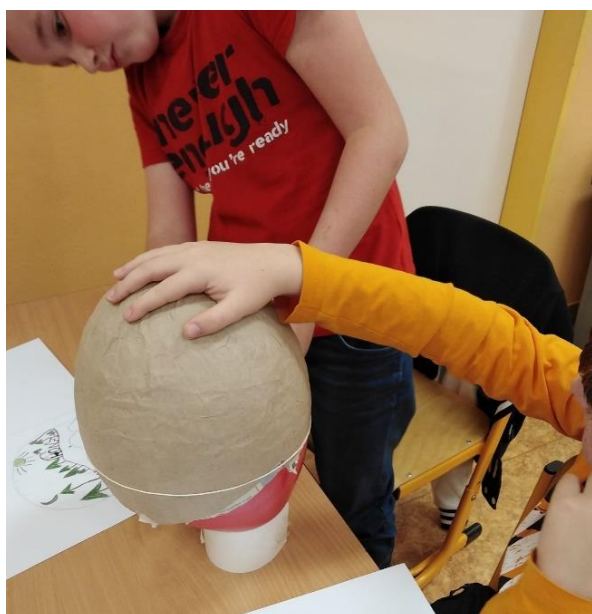
Motivace:

Jako návrháři jste navrhli vzhled padáku. Nyní váš kresebný návrh přemalujete na váš padák a tím realizujete váš nápad.

Postup:

1. Na volnou lavici pro všechny nachystáme temperové barvy, kelímky (víčka na závit na míchání barev nebo paletu), provázek. Žáci si přichystají pracovní plochu – ubrus na lavici a pomůcky – tužku, nůžky, obléknou si ochranný oděv.

2. Ustříhnou si provázek delší, než je obvod padáku. Ve spolupráci se spolužákem ho přiloží v místě, kde bude okraj padáku a tužkou kolem provázku nakreslí čáru.
3. Ve dvojicích vytáhnou balonek z papírové formy. Jeden žák drží formu a druhý zmáčknutím balonku ho opatrně vytahuje. Podél nakreslené čáry ustříhnou nepotřebný kus padáku a zarovnají jeho okraj.
4. Na padák si tužkou předkreslí motiv.
5. Namíchají si temperové barvy a nanášejí barvu na plochu padáku.
6. Úklid pomůcek a třídy
7. Hodnocení a prezentace

obr. 1

obr. 2

obr. 3

obr. 4

obr. 5

obr. 6

Reflexe:

Žáci měli nejdříve za úkol ustříhnutím spodního okraje dát padáku základní tvar, aby si vytvořili představu o plošné kompozici a předkreslili si na něho svůj motiv. Od první hodiny se těšili na vytahování balonků a hraní si s nimi. Ve spolupráci se spolužákem to všichni zvládli, nikomu nepraskl, což je velmi potěšilo. Těžší pro ně bylo zvolení velikosti tvaru padáku a přiložení provázku k němu tak, aby nebyl křivý. Spolupracovali ve dvojicích a v klidu se domlouvali (obr.1). Stříhání jim nedělalo problém, neboť nezáleželo na preciznosti, ale kvůli více vrstvám papíru bylo náročnější. Finální zpracování okraje padáku jsem naplánovala v další hodině.

U přemalování návrhu na padák se ho pár žáků nedrželo. Dostali během týdne jiný nápad, např. žák, který si nejdříve zvolil motiv lesa ho vyměnil za symboly ČR. Byla jsem za to ráda, protože nad motivem přemýšleli a nebylo jim to lhostejné. Jedna dívka byla zaujata mícháním barev přímo na padáku tak, že na něho nanesené barvy míchala přímo rukama (obr. 6). Žákyně, která si zvolila motiv mandaly nestihla domalovat padák (ani návrh minule) a jeden žák chyběl. Dohodli jsme se, že práci dokončí v další hodině i s chybějícím spolužákem.

Žáci byli hodnoceni průběžně individuálně a na konci hodiny hromadně. Pochvalu dostali za výtvarnou práci, spolupráci a pozitivní přístup. Naskládali si padáky na skříňku, ale bohužel všichni nemohli kvůli nedostatku času odprezentovat své dílo. Díky poučení z minulých hodin (málo času), jim bylo umožněno, aby na začátku druhé hodiny a během úklidu diskutovali o svém výtvarném ztvárnění, takže se průběžně hodnotili i oni navzájem. Mnozí k tomu využili i přestávku. Žáci byli se svojí prací spokojeni.

6.3.4 Finální dokončení padáku

Čas: 90 minut

Cíl: Žák spolupracuje ve skupině, zvládá manipulaci s papírem a volí barevné kontrasty.

Výtvarný úkol:

1. Žák si vyměří a vyznačí obloučky na okraji padáku, které obstříhne, manipuluje s papírem, řeže ho na díly a lepí.
2. Zvolí si barvu a strukturu spodní strany padáku – koláž.

Technika: koláž

Pomůcky: barevné papíry, řezačka na papír, nůžky, provázek, černý fix, lepidlo Herkules, kelímek, štětec, padák

Motivace:

Již máme padák namalovaný z vnější strany a nyní se budeme zabývat vnitřní stranou. Je to důležitá část. Jestliže stojíte pod padákem, tak ji celou vidíte. Obě strany by se měly doplňovat. My ji pokryjeme barevným papírem, který na ni přilepíme.

Postup:

1. Na volnou lavici přichystáme barevné papíry, řezačku na papíry, lněný provázek. Žáci si připraví padák, nůžky, tužku, černý fix.
2. Žáci si ustříhnou provázek o trochu delší, než je obvod padáku. Na provázku si vyznačí fixem konec a začátek obvodu. Abychom dosáhli osmi stejně velkých obloučků, přehneme provázek napůl, a to opakujeme ještě dvakrát. Tím provázek rozdělíme na osminy a označíme je fixem. Ve spolupráci s kamarádem nebo samostatně si žáci přiloží označený provázek kolem obvodu padáku a vyznačí si tužkou body, u kterých bude začínat/končit oblouček na okraji padáku. Tužkou si nakreslí obloučky a obstříhnou je.
3. Žáci si přichystají pracovní plochu – ubrus na lavici, obléknou si ochranný oděv. Pomůcky – kelímek, lepidlo Herkules, štětec.
4. Vyberou si barvu papíru a nařezou pár trojúhelníků k lepení (jakmile jim bude chybět, přiřezou si další). Názorně jim ukážeme, jak se s řezačkou pracuje a upozorníme na bezpečnost práce. Trojúhelníky nařezou asi 4–5 cm široké po kratší straně papíru.
5. Do kelímku si nalejí lepidlo a štětcem ho nanáší na celou plochu uřezaného papíru. Ten následně přilepí na vnitřní stranu padáku. Špička lepeného trojúhelníku směřuje do středu a širší část ke kraji padáku. Důkladně ho rukou zahladí.
6. Ostříhnou odstávající část přilepeného papíru.
7. Úklid pomůcek a třídy
8. Hodnocení

obr. 1

obr. 2

obr. 3

obr. 4

obr. 5

Reflexe:

K zakrytí vnitřní části padáku, která byla z kousků novin, jsme využili barevné papíry. Tvar trojúhelníku nejlépe kopíroval zakřivení padáku a zároveň vytvářel ideální strukturu. Žáci si volili barvu papíru, podle barevnosti vnější strany. Jen dva použili kombinaci více barev. U měření obvodu opět bez problémů spolupracovali. Přidržovali si provázek a fixem vyznačovali body (obr. 1, 2). Byla jim ponechána možnost, aby sami přišli na to, jak vyměřit obloučky pomocí provázku a tím propojili výtvarnou výchovu s geometrií. Nesnáze některým dělalo vyznačení souměrných obloučků. Přes upozornění, aby nedělali hluboké obloučky, aby si neodstříhli zbytečně mnoho padáku, se to dvěma žákům stalo. U jedné dívky to nebylo nezachyceno včas a odstříhla si zbytečně velký kus padáku na jedné straně. Je tedy vhodné před stříháním nejdříve zkontrolovat obloučky. Pokazit finální část, po tolika tvůrčí práci, by bylo pro žáky obrovské zklamání a určitě by je to demotivovalo. Představit si objekt tak, jak bude vypadat po odstříhnutí obloučků bylo pro některé složité, ale nakonec to zvládli všichni (obr. 3). Dalším problémem bylo jejich vyznačení fixem. Dva vyměnili tužku za fix, aby je lépe zvýraznili, ale při špatném zakreslení byla linie po odstříhnutí vidět a museli ji přemalovat.

Nejvíce je bavilo řezání papírů (obr. 4). Dělalí to poprvé v životě a líbila se jim rychlost s jakou měli rovně uřezané trojúhelníky k lepení. Naopak soustředěná a pečlivá práce, nanášení lepidla po celé ploše nařezaného papíru a těsného přiložení k sousednímu kusu, dělala třetině žáků ve třídě problém (obr. 5). Celou hodinu jsem jim pomáhala s lepením. Byli povzbuzováni k vytvoření představy, jak se za nějaký čas budou jejich padáky vznášet ve školní budově a budou dělat radost a zkrášlovat prostředí, ve kterém tráví tolik času oni, ale i ostatní děti.

Stříhali obloučky na padáku před lepením barevného papíru, aby pro ně nebylo obtížné stříhat čtyři vrstvy, ale zvládli by to a ušetřili bychom tím čas. Stříhali rovnými nůžkami, proto bylo žádoucí zahnutými manikúrními nůžkami začistit okraje.

Hodnocení opět probíhalo průběžně individuálně i hromadně na konci hodiny. Dívka, která si nevěří, svoji práci hanila, ale jen z důvodu, aby se ujistila, že to má hezké. Po mé pochvale se celá rozzářila. Vždy lze najít, co můžeme pochválit a u někoho je to velmi důležité.

6.4 Pohyb na vzdušných proudech

Čas: 45 minut

Cíl: Žák spolupracuje ve skupině a organizovaně manipuluje s ležícím tělem spolužáka. Své představy o pohybujiícím se těle při letu vzduchem zaznamená na papír.

Výtvarný úkol: Obkreslí spolužákovo tělo, ležící na papíře ve více polohách – demonstrace vlastního těla.

Technika: kresba

Pomůcky: barevné fixy, velký formát tvrdého papíru (90x120 cm), videoukázky – příloha 5, dataprojektor

Motivace:

Myslíte si, že dokážeme létat bez dopravního prostředku? Lidé vymysleli větrný tunel, ve kterém můžeme prožít volný pád nebo se necháme unášet vzdušnými proudy. Ve větrném tunelu může být rychlost větru až 270 km/hod. Létat můžou i malé děti, proto se jeho rychlost mění podle zkušeností a váhy letce. Představte si, že se vznášíte, různě se pohybujete a tento pohyb vašeho těla zachytíte na papír.

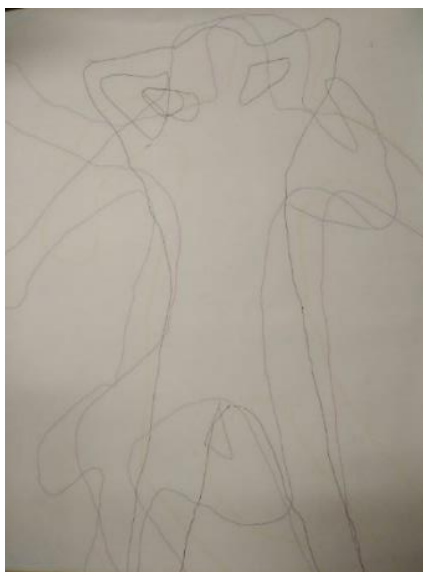
Postup:

1. Pustíme připravené videoukázky létání ve větrném tunelu dospělých, dětí i hendikepovaných sportovců upoutaných na vozík.
2. Rozdělíme žáky do čtyř skupin. V každé skupině by měl být někdo s malým vzrůstem, aby se jeho celá postava dala obkreslit na daný formát papíru.
3. Přichystáme si prostor (odsunutí lavic), položíme na zem papíry a žáci si nachystají barevné fixy.

4. Vybraný žák (figurant) si lehne na připravený papír a druhý žák ze skupiny určí jeho polohu a obkreslí celou postavu. Postupně se vystřídají všichni ze skupiny a každý jinou barvou fixu obkreslí polohu, kterou si u figuranta zvolí.

5. Úklid pomůcek a třídy

6. Hodnocení a prezentace prací

Reflexe:

Žádný žák ještě nebyl ve větrném tunelu a nadšeně sledovali videa. Podle mého předpokladu videoukázky přispěly k uvolněné atmosféře a zároveň k zamyšlení se nad silou větru, lidským umem a možnostmi vozíčkářů. Zasmáli se u poslední ukázky s dětmi a všichni se těšili na tvoření různých poloh a jejich zakreslení na papír.

Obava, že si figuranti neužijí výtvarné tvoření, byla zbytečná. Polohování ostatními se jim líbilo, a hlavně byli zvědaví na obrysy svých těl. Při prezentaci žáci hledali ve směsici barevných čar polohy postav a některé hodnotili jako velmi zdařilé. Se zaujetím a zároveň pobavením si je prohlíželi. Vedli mezi sebou rozhovor, kdo jakou polohu vymyslel.

Velmi kladné hodnocení jim bylo dáno za jejich spolupráci a atmosféru, kterou společně vytvořili.

6.5 Pohyb v barvách

Čas: 90 minut

Cíl: Žák spolupracuje ve skupině. Míchá lomené odstíny a nanáší barvu na rozfázované plochy postav podle společného plánu.

Výtvarný úkol:

1. Žáci si zvolí barvu a namíchají pomocí bílé a černé odstín tónu dané barvy – valér.

Technika: plošná malba

Pomůcky: tvrdý papír velkého formátu 120x90, temperové barvy, štětce, kelímky, podložka na lavici – ubrus, barevné igelitové proužky

Motivace:

Zachytili jste pohyb těla kresbou na papír. Obkreslovali jste svého kamaráda v různých pozicích a nyní dodáme každému pohybu jiný barevný odstín, aby pohyb barevně vynikl.

Postup:

1. Na bílé ploše (výkresu) předvedeme pomocí překládání nastříhaných barevných igelitových pásků vznikající tmavší a světlejší odstíny modré barvy – valér.

2. Rozdělíme žáky na stejné skupiny, které kresbu společně tvořily.

3. Každá skupina si přichystá pracovní plochu. Přisune k sobě dvě lavice, aby nemusela malovat na zemi a položí na ně svoji kresbu.

4. Na volnou lavici dáme temperové barvy a kelímky na míchání barev.

5. Žáci si oblečou ochranný oděv a připraví si ploché štětce.

6. Na přichystané kresbě vysvětlíme postup malby. Žáci si zvolí hlavní postavu, která zůstane nevymalovaná. Domluví se mezi sebou na základní barvě – žlutá, červená, modrá, zelená, hnědá. Části překrývajících se těl vymalují různými odstíny. Světlé odstíny zvolené barvy získají přimícháním různého množství bílé barvy a tmavší odstíny dosáhnou přidáním černé barvy.

7. Do kelímku si namíchají barvy a po domluvě je štětcem nanáší na části ploch kresby.

8. Hodnocení a prezentace

obr. 1

obr. 2

obr. 3

obr. 4

Reflexe:

Tento výtvarný úkol chlapci řešili ze začátku jako rébus (obr. 1). Hledali ve směsici čar plochy, které se překrývají vícekrát, takže musí být tmavší atd. Po uklidňování, že určitě nebude žádný problém, když tam bude náhodou odstín světlejší nebo tmavší, se pustili do práce a hra s barvami se jim líbila. V každé skupině byl přirozenou cestou určen vedoucí, který dohlížel na celou práci a občas ostatní korigoval. Mnozí byli zaujatí malbou nebo se nedokázali na tak velkém formátu orientovat a malovali i na hlavní postavu (obr. 3). Skupinu dívek, která měla obkreslených málo postav, protože jich bylo ve skupině méně u jejich kreslení, jsem vyzvala, aby některé domalovaly (obr. 2). Nakonec se rozhodly domalovat i okolí postav světlým odstínem žluté.

Zavěšené práce žáci společně prezentovali a hodnotili. Živě diskutovali a měli tendence vyhodnotit tu „nejpěknější“. Vysvětlovali, co je nejvíce oslovilo, z jakého důvodu se jim zdá nejlepší. Všichni byli spokojeni a překvapeni výslednou prací. Zhodnocení bylo hromadné s důrazem na jejich soustředěnou spolupráci a barevné pojetí. Celá hodina probíhala v příjemné atmosféře.

6.6 Parašutista

Námět je tvořen ze tří kroků a tvoří metodickou řadu. Postupně přecházíme od návrhu figury v pohybu, jejího modelování z keramické hlíny až k malbě na keramickou sošku.

6.6.1 Figurální studie

Čas: 45 minut

Cíl: Žák využije znalosti o proporcích lidského těla (kánon) u kresby pohybující se postavy.

Výtvarný úkol: kresebný návrh figury (šablony) pro následné modelování z keramické hlíny.

1. Žák si vytvoří představu o poloze těla parašutisty a nakreslí ji v požadovaném rozměru.
2. Vystříhne si zvolenou postavu, kterou použije jako šablonu při modelování sošky z keramiky.

Technika: kresba postavy

Pomůcky: papír A4, tužka, pravítko, ukázka reprodukcí a výukového materiálu – příloha 6, dataprojektor

Motivace:

Co by byl padák bez parašutisty. Vy si svého parašutistu vymodelujete z keramické hlíny a k tomu je potřeba si představit v jaké bude pozici a jak bude velký. Nejdříve musíme vědět, jaké proporce má lidské tělo a pak můžeme nakreslit postavu parašutisty ve zmenšené velikosti v různých polohách.

Postup:

1. Promítneme žákům reprodukce Vitruviovvy figury od Leonarda da Vinciho a světoznámou Monu Lisu, abychom představili malíře.
2. Vysvětlíme proporce lidského těla na obrázcích postaviček, které jsou proporčně rozdělené.
3. Na tabuli nakreslíme schéma, které tvoří svislá úsečka. Rozdělíme ji na osm stejných částí – osminy. Dokreslíme na ni postupně postavu a tím si zopakujeme proporce těla (jednu osminu tvoří hlava) a připomeneme, že ohnutá paže nebo noha musí mít stejnou délku jako ta natažená.
4. Žáci si papír A4 rozdělí na čtyři části. Mohli by si papír překládat na poloviny, ale nezůstal by rovný, proto si narýsují přímky, kterými rozdělí papír na čtyři okýnka, do kterých budou kreslit postavičky. Do každé čtvrtiny umístí osnovu – narýsují úsečku délky 12 cm a tu rozdělí na osm částí v délce 15 mm.
5. Do každé osnovy zakreslí postavu v jiné poloze.
6. Jednu postavu, kterou si vyberou, vystříhnou a použijí ji jako šablonu při modelování parašutisty z hlíny.
7. Úklid pomůcek a třídy
8. Hodnocení

Reflexe:

Hodina byla druhou z dvouhodinového vyučování. Ještě měli v paměti létání ve vzdušném tunelu a zakreslování ležící postavy na papír v různých pozicích z první vyučovací hodiny (Pohyb na vzdušných proudech), čehož jsme využili při kresbě různých poloh. U reprodukce Vitruviovy figury byli upozorněni na využití znalostí z matematiky a geometrie v kresbě postavy. Především chlapci reagovali na obnažené genitálie, přišlo jim to k smíchu. Obraz Mony Lisy znali a pár z nich vědělo, v jakém státě je obraz vystaven. Promluvili jsme si o proporcích lidského těla. Někteří neuměli přenést délku paží a nohou v pohybu a kreslili je krátké. Těmto žákům jsem individuálně znovu vše vysvětlila a proporce postavy opravili. Někteří žáci nakreslili více postav i když nemuseli. Pokoušeli se kresbu figury zvládnout a nejdůležitější pro mě bylo, aby na to přišli v poklidu u kreslení více postav.

Na žácích byl vidět zájem o znalost lidského kánonu. Kladně jsem je hodnotila za jejich aktivní práci, nápady a tím i přípravu na modelování z keramiky.

6.6.2 Parašutisti z hlíny

Čas: 90 minut

Cíl: Žák se seznámí s materiálem – keramickou hlínou, jejím zpracováním, technikou a využitím. Vymodeluje sošku parašutisty daných rozměrů.

Výtvarný úkol: Žák si vytvoří plát z hlíny, převede na něj návrh figury a vykrojí ji. Modeluje se zaměřením na detail.

Technika: modelování z plátu keramické hlíny

Pomůcky: keramická hlína, šlikr, kelímek, noviny, podložka na lavici, řezátka – kousek starého céděčka, kulaté párátko, papírová šablona – kresebný návrh figury z předešlé hodiny, fotodokumentace – příloha 7, dataprojektor, pár keramických výrobků na ukázkou

Motivace:

Dnes se stanete sochaři. Vymodelujete sošku parašutisty. Sochař pracuje s různými materiály a jeden z nich je keramická hlína. Pracoval s ní někdo z vás? Co se dá kromě soch z ní vytvořit?

Postup:

1. Žáci si prohlédnou keramickou hlínu a různé keramické výrobky, které doneseme na ukázkou. Na tabuli promítneme fotodokumentaci: práce na hrnčířském kruhu; sousoší Trůnicí Panna Marie s Ježíškem od Giuseppe Marie Mazzy; práce na reliéfu.
2. Žáci si přichystají pracovní plochu – ubrus na lavici a obléknou si ochranný oděv.
3. Přivítáme asistentku, která bude pomáhat žákům při modelaci. Představíme pro mnohé z nich nový materiál a přichystáme místo, na kterém jim budeme vysvětlovat a předvádět postup modelování.
4. Všichni dostanou kousek hlíny a u instruktáže ji hnětou v ruce a modelují z ní kuličku, aby si vyzkoušeli její plasticitu.
5. Během instruktáže dáme každému na lavici stránku novin, párátko, řezátka, přiměřeně velký kus keramické hlíny a kelímek se šlikrem pro dvojici. Šlikr si připravíme ve větším množství pro všechny žáky. Do misky s hlínou nalejeme optimální množství vody a pomalu vymícháme řidší konzistenci.

6. Žáci na novinách zpracují předem připravený kus keramické hlíny a vymodelují kuličku. Tlakem dlaní z ní vytvoří placku tloušťky 1 cm. Na ni položí jimi vymyšlenou a vytvořenou papírovou šablonu a párátkem ji obtáhnou.

7. Řezátkem po malých částech odřežou nepotřebné části. K vytvořené postavičce přilepují šlikrem popruhy, helmy, šály, čepice atd. a tvarují nohy, ruce nebo celou postavu. Vymodelují batoh na padák, který přilepí na záda a udělají skrz něho párátkem otvor, kterým v další hodině provlečou drátek a zavěsí na padák. Přilepené části ještě přetřou/zpevní šlikrem a dohladí prsty. Párátkem dotvarují detaily – oči, ústa, části oblečení.

8. Hotové figurky umístí na připravené místo a nechají se sušit dostatečně dlouho na to, abychom je mohli vypálit v peci.

9. Úklid pomůcek a třídy

10. Hodnocení

obr. 1

Reflexe:

Žákům byla nejdříve představena keramická hlína a výrobky, které jsou z ní vyrobené. U promítání fotek jsme prodiskutovali její zpracování a využití jak v domácnosti, tak v umění. Hlínu jsme dostali od mého syna, který navrhnul a vymodeloval reliéf vojáka. Ten byl posléze vytesán z pískovce a je umístěn ve vedlejší vesnici. Vysvětlili jsme si opětovné užití této hlíny jejím rozplavením ve vodě. Jen dva žáci měli možnost s ní pracovat a taky výrobky glazovat. Oba chodí do ZUŠ. Většina žáků práci s hlínou neznala, proto jsem poprosila kolegyni (v přípravě označena za asistentku), která s ní pracuje, aby mi vypomohla v hodině (obr.1).

Řekla o ní nejdůležitější informace a názorně předvedla postup tvoření sošky. Na začátku jejího výkladu žáci dostali kousek hlíny, aby ji hnětli a udělali z ní kuličku. Kolegyně je motivovala soutěží o nejsouměrnější kuličku. Všichni se snažili, protože chtěli vyhrát. Rozhodnutí si ji zavolat na pomoc bylo správné, poněvadž věnovat se osmnácti žákům je velmi náročné. Díky její pomoci žáci v daném čase zvládli vymodelovat sošky a někteří i jiné výrobky. Obě jsme v průběhu hodin žákům pomáhaly, radily a nezastavily se ani na chvíli. Na její radu někteří žáci změnilo při modelování polohu rukou a nohou kvůli křehkosti sošky. Obávala se, že se lehce ulomí. Protože má zkušenosti s prací s keramikou, nic jsem nenamítala.

Tento postup modelování se zdál nejjednodušší vzhledem ke zkušenostem a počtu žáků a hlavně bylo potřeba vymodelovat stejně velké sošky k zavěšení na padák. Pomocí šablony jsme docílili v rámci možností správných proporcí lidského těla a vhodné velikosti sošky. Dva žáci, kteří minule chyběli a neměli šablony, si je vystříhli od spolužáka.

Na konci hodiny byli pochváleni za jejich pečlivou práci. Žáci si figurky prohlédli a zhodnotili jejich provedení. Jedna dívka vymodelovala parašutistu v pozici tureckého sedu. Vybrala si tuto polohu těla, protože se v ní cítí dobře a je pro ni pohodlná.

Modelování se jim líbilo, což dokazují i další výrobky, které vytvořili navíc (smajlík, stromeček, pohárek, miska, atd).

6.6.3 Oblékáme výsadkáře

Čas: 45 minut

Cíl: Při návrhu oblečení žák kombinuje barvy, míchá je a nanáší na objekt.

Výtvarný úkol:

1. Žák upevní drátek na sošku parašutisty.
2. Namíchá barevné odstíny a maluje na keramickou sošku.

Technika: malba na keramiku

Pomůcky: keramická soška parašutisty, temperové barvy, Herkules, štětec, kelímky na míchání barev/paleta, ochranný oděv, hadřík, podložka na lavici – ubrus, noviny, drátek \varnothing 0,3 mm, kleště na drát, papír A4, tyčka na zavěšení parašutistů

Motivace:

Představte si, že jste parašutista a můžete si obléct jaké chcete oblečení v různých barevných kombinacích.

Postup:

1. Na jednu volnou lavici nachystáme drátek, kleště, papír A4, na druhou lavici temperové barvy, kelímky na míchání barev.
2. Žáci si přichystají pracovní plochu – ubrus na lavici a obléknou si ochranný oděv, pomůcky – soška parašutisty, list novin, štětec, Herkules, paleta.
3. Upozorníme je na bezpečnost práce s kleštěmi a drátkem. Žáci si vyměří drátek na délku papíru A4 a uštipnou ho (obr. 1). Provlečou ho otvorem v batohu parašutisty a konce drátku zatočí. Tím vyhotoví očko na zavěšení a manipulaci při barvení sošky.
4. Namíchají si barvy, do kterých si přidají trochu Herkulesu a na novinách barví sošku a otáčí ji pomocí drátku (obr. 2).
5. Nabarvenou sošku zavěsíme na připraveném místě na tyčku a nechám sušit (obr. 3)
6. Úklid pomůcek
7. Hodnocení

obr. 1

obr. 2

obr. 3

Reflexe:

Keramické sošky jsme neglazovali kvůli jejich přirozenějšímu vzhledu a taky nákupu glazur. Lesklí parašutisté se nezdáli být vhodní k papírovému padáku. Zvolili jsme malbu temperovými barvami, do kterých jsme přidali trochu lepidla Herkules, aby se soška lépe udržovala. Jedna žákyně do barvy dala více lepidla a vznikl jí tím sliz. Nabídla jsem jí, aby barvu zředila vodou nebo namíchala jinou, ale ona si našla svůj vlastní postup a nanášela tuto různě zbarvenou hmotu na sošku prsty a roztírala ji. Tím jí vzniklo melírování, z kterého byla nadšená. Jednomu žákovi spadla při zavěšování na tyč jeho parašutista a rozbil se. Naštěstí šel slepit vteřinovým lepidlem a po opětovném obarvení to nebylo poznat.

Žáci si hodnotili své sošky a byli spokojeni s jejich celkovým vzhledem. Z mé strany nebyla žádná výtka, protože se všichni snažili co nejlépe namalovat každou část oděvu nebo vybavení. Byla to pro ně nová zkušenost, rozdílná od malby na výkres.

6.7 Hurá, letím!

Čas: 90 minut

Cíl: Žák spolupracuje ve dvojicích, zvládá konstrukci z daných prvků.

Výtvarný úkol: Žák manipuluje s drátem a zkompletuje padák a sošku parašutisty.

Pomůcky: drátek \varnothing 0,3 mm, štípací kleště, špejle, kladívko, hřebík, dřevěná podložka, knoflík, barevný papír, nůžky, vyrobený padák a keramický parašutista

Motivace:

Co by byl padák bez parašutisty a naopak. Dnes váš výsadkář dostane padák a může se vznášet nad našimi hlavami.

Postup:

1. Připravíme si čtyři pracovní místa, na která přichystáme drátky, hřebíky, kladívka, kleště a dřevěnou podložku/ kousek desky.
2. Žáky poučíme o bezpečnosti při zatloukání hřebíku a manipulaci s drátem a kleštěmi.
3. Žáci si zatlučením hřebíku do padáku vyhotoví otvory. Padák je tvořený ze slepených 3–4 vrstev papíru a někteří žáci by neměli sílu padák proděravět bez použití kladívka. Ve spolupráci se spolužákem, který přidržuje padák na dřevěné podložce, kladívkem přitlučou hřebík na určené místo. Osm otvorů bude na koncích oblouků zhruba 0,5–1 cm od okraje padáku a devátý na jeho vrcholu.
4. Kleštěmi si ustříhnou drátky dlouhé zhruba 30 cm. K vyměření jejich délky využijí delší stranu papíru A4.
5. Do otvoru na okraji padáku provlečou drátek a jeho konec obtočením připevní k padáku.
6. Odstříhnou/ulomí špejli asi 4 cm. Rozdělí si na dvě poloviny skupinu drátků, které jsou upevněné na padáku a konce jedné i druhé poloviny obtočí kolem špejle, aby vytvořili dvě očka. Žáci si navzájem pomáhají. Jeden drží padák a druhý natahuje a obtáčí drátky kolem špejle.
7. Vytáhnou špejli z vytvořených oček a drátkem, který je již upevněn v batohu parašutisty, provlečou očkami, stáhnou a obtočením drátků upevní.
8. Žáci si ustříhnou drátek, dlouhý okolo jednoho metru (na mírné roztažení paží), k zavěšení padáku. Vyberou si vhodný knoflík a vystříhnou kolečko z barevného papíru, které bude tvořit jeho krytku. Ta bude o něco větší, než je průměr knoflíku. Přiloží vystříhnuté kolečko na knoflík a jeden konec drátku provlečou dvěma dírkami knoflíku a obtočením drátku upevní. Tím si vytvoří zarážku. Volný konec drátu protáhnou vytvořeným otvorem nahoře padáku a táhnou drát, dokud se zarážka nedostane na plochu padáku.
9. Padáky pověsíme s asistencí žáka ve třídě (na trubky u stropu) a ostatní uklízí pomůcky a třídu.
10. Hodnocení

obr. 1

obr. 2

obr. 3

Reflexe:

Žáci se těšili na kompletaci, protože mohli spojit v jeden celek svoje práce. Velmi je bavila práce s drátem. Nejráději by ho stříhali a hráli si s ním celou hodinu. Tvořili si pružinky a různě ho kroutili a tvarovali. Přibíjení hřebíku (děrování) se líbilo hlavně chlapcům, nechtěli kladívko dát z ruky (obr. 1), proto byli opět upozorněni na střídání pozic, aby si každý vyzkoušel vše. Opět neměli problém pomáhat jeden druhému a vše zvládli bez poranění (obr. 2, 3)

Postup je napsán tak, jak nakonec konstrukce probíhala. Jeden krok v bodě sedm byl změněn v průběhu hodiny. Špejle měla být spojovacím článkem mezi parašutistou a padákem, ale při pohybu (doma jsem na to nepřišla) drátek sklouzával. Chlapci mě na to upozornili a hledali jsme společně řešení. Vytažení špejle bylo nejefektivnější ze všech předložených návrhů, proto je uvedeno v postupu. Při bližším zkoumání bychom na padácích našli různé možnosti tohoto spojení, což je chvályhodné. Žáci nečekali, až to za ně vyřeším, poněvadž to chtěli zvládnout sami. Jen jsem jim překontrolovala pevnost spojení.

Nedočkavě čekali na pověšení padáků a radili mi, kam je mám umístit. Když jsem je rozdělila na dvě různá místa, někteří žáci se ozvali, že by padáky měly viset pospolu. Bylo potěšující, že jim to nebylo lhostejné.

Všichni byli hromadně pochváleni za spolupráci a za přemýšlení nad konstrukcí i instalací.

6.8 Cestujeme s větrem

Vzhledem ke zvolené technice je výuka rozfázována na dvě části. V první části žáci hledají motiv a ve druhé ho výtvarně zpracovávají – kombinace barevného vytíraného monotypu a šablon s kresbou tuší.

6.8.1 Cesta do neznáma I.

Čas: 90 min

Cíl: Žák rozvíjí a uplatňuje svou fantazii při návrhu místa – volbě motivu, kam by se rád podíval.

Výtvarný úkol: Určí velikost a tvar objektů/šablon tak, aby byly v souladu s velikostí papíru A4.

Technika: kresba objektů

Pomůcky: výkres A4, tužka, nůžky, dataprojektor, fotodokumentace ukázek postupu – příloha 8

Motivace:

Představte si, že vás vítr může zanést na jakékoliv místo, které existuje nebo je jen ve vašich představách.

Postup:

1. Žáky zavedeme místo, kde by měli možnost se pohodlně posadit nebo lehnout. Necháme je, aby si našli své místo, zavřeli oči a klidně dýchali. Představovali si, že jsou lehčí jako pírkó, vítr je unáší a oni odlétají na místo, kde by chtěli být. Vnímali, že na místě, kam doletěli je jim krásně, mohou vidět a prožít vše, co jim přijde na mysl. Budeme na ně chvíli mluvit a zklidňovat, aby si vytvořili představy. Necháme je chvíli bez mluvení ležet. Po ukončení relaxace je zavedeme do třídy.
2. Žáci si přichystají pomůcky – dva výkresy A4, tužku, nůžky
3. Promítneme na tabuli fotky s postupem a celý ho objasníme. Ke ztvárnění jejich cesty využijeme techniku tisku z plochy s použitím šablon z papíru, které v minulé hodině sami vymysleli a vyhotovili – zvířata, lidi, domy, stromy, planety atd. a kresbu tuší.
4. Necháme je, aby si znovu promysleli motiv a dovolíme jim spolupracovat.

5. Žáci nakreslí a vystříhnou objekty, které si rozloží na výkres A4, aby si udělali představu o jejich umístění a velikosti.

6. Úklid pomůcek a třídy

7. Hodnocení

Obr:1

Reflexe:

Nejdříve bylo důležité u žáků navodit pocit pohody a volnosti. V naší škole je prostor s velkým kobercem a molitanovými sedáky. Žáci si našli své pohodlné místo a poslouchali mé slova, při kterých si měli představit místa, na kterých byli nebo by chtěli být (obr. 1). Naším mottem bylo: „Fantazii se meze nekladou.“ Po návratu do třídy ve spolupráci nebo samostatně zpracovávali námět a hledali motiv. Diskutovali spolu a pár žáků bylo vděčných za tuhle možnost. Pustili se do práce skupinově i individuálně a bylo znát, že každý z nich nad motivem přemýšlí. Při kreslení šablon vznikaly zajímavé příběhy.

Po vysvětlení postupu práce u zvolené výtvarné techniky se pustili do zpracování námětu. Neustále spolu debatovali, ale přesto dokázali soustředěně pracovat, kombinovat šablony a hledat nejlepší kompozici.

Žáci byli průběžně individuálně hodnoceni a motivováni mým zájmem nad místem, které nám chtějí představit. Na konci výuky byli pochváleni za skupinovou i samostatnou práci a za přípravu šablon k dalšímu tvoření.

6.8.2 Cesta do neznáma II.

Čas: 90 minut

Cíl: Žák spolupracuje ve skupině nebo samostatně, kombinací zvolených technik ztvární svůj motiv.

Výtvarný úkol:

1. Žák vytírá vatovou tyčinkou linie do nanesené barvy na matrici.
2. Pokládá papírové šablony na vytíraný monotyp a tiskne z plochy.
3. Bílá místa (objekty) po otisku dokreslí tuší.

Technika: vytíraný monotyp s použitím šablon a kresba tuší

Pomůcky: papírové šablony, houbička, folie A4/matrice, temperové barvy, vatové tyčinky, výkres A4, tuš, pero s násadkou, nádoba pro znečištěné fólie, houbičky a kelímky

Motivace: Vybrali jste si místo, které byste rádi navštívili a nyní mu vdechnete život pomocí různých výtvarných technik.

Postup:

1. Žáci si přichystají pracovní plochu – ubrus na lavici a obléknou si ochranný oděv, pomůcky – výkres A4, papírové šablony, houbičku, kelímek na temperové barvy, vatové tyčinky, fólii.
2. Šablony si uspořádají na výkres A4, aby měli představu, kam je položí a nepřesouvali je na matrici s barvou.
3. Na volnou lavici přichystáme temperové barvy pro všechny žáky.
4. Do kelímků si přichystají/namíchají zvolenou barvu. Houbičkou ji nanáší v tenké vrstvě na matrici a vatovou tyčinkou do ní vytírají linie – směr větru.

5. Na takto připravenou plochu pokládají šablony. Vezmou si čistý výkres a opatrně ho položí na matrici. Dlaní důkladně uhladí celou jeho plochu. Pomalu ho sejmou a dají sušit.

6. Žáci si uklidí pracovní plochu. Do připravené nádoby naskládají znečištěné pomůcky od barvy. Připraví si tuš a redispero.

7. Na bílá místa, která vznikla použitím šablony, nakreslí tuší zvolené motivy.

8. Úklid třídy a pomůcek

9. Hodnocení

obr. 1

obr. 2

obr. 3

Reflexe:

U zvolené techniky jsme využili materiál, který je finančně dostupný a který byl k dispozici. Matrice byla jedna část laminovací fólie a k tisku jsme využili temperové barvy, které jsou k dané tvorbě dostačující. Žáci techniku tisku z plochy již znali, proto jsme ji jen připomněli na fotkách. Nové pro ně bylo využití šablon.

Jak je vidět na obrázku 1, zajímali se o práce ostatních. To bylo přínosné, neboť přicházeli s novými motivy a vytvářeli nové šablony nebo kompozice. Jeden žák se tak soustředil na pokládání šablon, že zapomněl na vytírání linií do barvy a lehce to napravil druhým otiskem. Rychlí žáci si vytvořili více otisků a šla na nich znát radost z tvoření.

Při kresbě tuší se bohužel jednomu žákovi vylila tuš na téměř hotový výkres. Nebylo možné již vytvořit další otisk a bylo na něm vidět velké zklamání. Odstrihnutím polité části se zachránila

větší část obrázku. Žáci, kteří žijí pokémony si povětšinou volili vesmírné a pohádkové motivy. Realita je zachycena v obr. 6 – jaderná elektrárna Černobyl a obr. 8 – domov. Pár žáků dokreslilo štětcem strukturu objektů (obr. 6, 9). Zde jde vidět, že nad výtvarným zpracováním přemýšleli.

Pomůcky od barvy skládali do připraveného kbelíku. Tím jsme předešli zašpinění okolí třídy i jich samotných při vymývání. Šetřili jsme drahocennou pitnou vodou a zůstalo jim více času na kresbu tuší. Je dost velký problém, když jde osmnáct žáků umývat tolik pomůcek. Byla to pro mě práce navíc, ale s tím jsem počítala.

Poněvadž by zbylo málo času na prezentaci, žáci v průběhu úklidu seřadili obrázky podle motivu (z vesmíru cestují na Zemi). Díky tomu si je všechny prohlédli. Jeden po druhém řekli, co je to za místo. Představili zajímavá místa s příběhy, které jsme vyslechli během výtvarné činnosti. Jejich výtvarná práce vyvolala u druhých zvědavost. Žáci byli průběžně hodnoceni a na konci hodiny jsem jim hromadně poděkovala za fiktivní výlet na rozličná místa, která jsme mohli navštívit během dvou vyučovacích hodin.

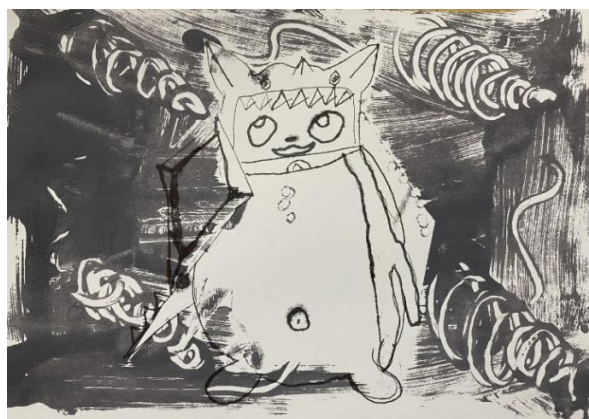
obr. 4

obr. 5

obr. 6

obr. 7

obr. 8

obr. 9

6.9 Máme svoji galerii

Čas: 90 minut

Cíl: Žáci se zamyslí nad umístěním svých výtvarných prací, spolupracují spolu a podílí se na realizaci výstavy v prostorách školy.

Pomůcky: nůžky, kolíčky, drát, potravinářský motouz, klipy s plexisklem, výtvarné práce z projektu

Motivace:

Byli jste na nějaké výstavě? Vybrat, uspořádat a umístit výtvarná díla není vůbec lehký úkol. Lidé, kteří výstavy chystají, mají zkušenosti. My si vytvoříme vlastní galerii, ve které vystavíte své práce, aby se mohli všichni podívat vašimi očima, jak lze výtvarně přemýšlet a ztvárnit vítr.

Postup:

1. S žáky prodiskutujeme význam výstav.
2. Ve skupinách třídí práce podle námětů a přemýšlí nad jejich uspořádáním.
3. Vkládají práce do klipů s plexisklem, pomocí kolíčků upevňují na motouzy. Pomáhají při zavěšování padáků na připravenou konstrukci z drátu.
5. Úklid pomůcek a prostoru třídy a výstavy
4. Hodnocení

Reflexe:

Žáci měli smíšené pocity. Těšili se a zároveň měli obavy, jestli je jejich výtvarná práce dostatečně „dobrá“ a bude vybrána. Všech osmnáct prací nebylo možné na výstavě umístit, neboť pro všechny nebylo dostatek místa.

Vkládání výkresu do klipu pro ně bylo nové a bylo na nich znát, že je tato činnost zajímavá. Chlapci se chopili výroby konstrukce z drátu na upevnění velkých formátů. Jestliže vznikl technický problém, tak ho prodiskutovali a vyřešili. Dokonce si přinesli pravítko, aby přesně vyměřili přesnou vzdálenost obrázků. Chlapec, který podle jeho slov, chtěl své práce raději házet do koše, spolupracoval a byl příjemně překvapen finální podobou výstavy. Měla jsem samozřejmě vizi, jak budou práce umístěny, ale nezasahovala jsem do jejich výběru a uspořádání.

Společně jsme hodnotili dokončenou část expozice v průběhu hodiny, protože zbývalo málo času. Ke konci hodiny žáci uklízeli pomůcky a třídu. Zbylé detaily výstavy a doplnění popisků o projektu, jsem dokončovala podle jejich návrhu sama o přestávce po hodině. Kvůli tomu nedošlo k celkovému hodnocení ten den. Bohužel neslyšeli všechnu chválu od ostatních žáků a učitelů, byla by to pro ně vynikající motivace k jejich další výtvarné činnosti a získání sebedůvěry.

Závěr

Realizace praktické části výtvarného projektu byla náročná vzhledem k počtu žáků nebo jejich absenci u navazujících činností (výroba padáku, parašutisty). K dostačující prezentaci nezůstávalo dostatek času a počet žáků mi nedovoloval se jim individuálně věnovat delší čas. Prezentace a hodnocení bylo řešeno i v průběhu hodiny nebo na začátku druhé navazující hodiny. Žáci byli mnou vyzýváni, aby se chodili dívat ke svým spolužákům a naučili se výtvarně přemýšlet, vnímat barevnost, kompozici, motiv atd. Jestliže to vyžadovala situace, poukázala jsem na určitou výtvarnou činnost žáka a hromadně jsme řešili její klady nebo zápory. Uskladnění materiálu, všech padáků, velkých formátů i meších výkresů a keramických sošek bylo též nutno řešit. Kupilo se vše díky čekání na dokončení. Po instalaci se konečně vyprázdnily poličky a skříně, ale hlavně jsme to vše mohli vidět ve vší kráse.

Ač se může zdát projekt náročný v očích vyučujícího, je určitě nápomocný k vývoji dětí správným směrem. Spojením praktické činnosti a teorie výtvarné výchovy můžeme rozvíjet žáky, jak po intelektové, sociální, tak i po duchovní stránce.

Díky projektu byli žáci více aktivní. Propojovali jsme matematiku, fyziku, pracovní výchovu, český jazyk u tvoření příběhů s výtvarnou činností. Pomalu se začali seznamovat s uměním a jeho vlivem na společnost. Učili se spolupracovat a přemýšlet nad problémem. Na počátku byli nejistí a nevěděli, jak se osobitě vyjádřit, u pár žáků šla pozorovat bezmoc. Nejistotu projevovala třetina třídy. Stále se ptali, jestli můžou ztvárnit co chtějí, libovolně bez jasně dané předlohy. Z počátku si neuměli navzájem říct své dojmy z výtvarné práce svých spolužáků nebo své a prezentovat svoji práci, ale ke konci projektu, bylo vidět zlepšení jejich komunikace a mnozí se naučili spolu probírat motiv a jeho ztvárnění.

Někteří neopouštěli své naučené grafické znaky, proto jsme se snažili opatrně přejít k zobrazování skutečnosti. Kreslení kánonu bylo pro mnohé obtížné, ale přesto se všichni snažili a nakreslili postav více než měli. Díky Leonardu da Vincimu nezapomenou na proporce lidského těla. Umělcova genialita posloužila k pochopení přes umění.

Každému žákovi je blízký jiný způsob vyjádření. Někomu vyhovuje malba, jinému zase kresba nebo modelování. Nejdříve se seznamovali s různými materiály a postupy a díky získaným zkušenostem by mohli později dospět k samostatnému výběru prostředků a volnému experimentování. S jakým úspěchem a v jakém časovém rozpětí se to podaří, závisí na

pedagogovi, kolektivu třídy a vyspělosti žáků. Kolegyně po domluvě prováděla stejný výtvarný projekt *Poznáváme vítr* v paralelní třídě. Jak je známo, není předpis, jak by měl vypadat ideální výtvarný projekt. Jedno téma lze rozvíjet z více stran. I když jsme se s kolegyní domluvily na námětech, každá volila jinou motivaci a výtvarnou techniku, vzhledem k našemu výtvarnému cítění a skupině žáků. Má třída je sportovně založená, žáci mají rádi pohyb, a proto k tomu byly směřovány náměty a motivace. Konečné vyznění výtvarných prací obou tříd je rozdílné a druhá třída projekt nemá stále dokončený.

Motivace byla velmi důležitou součástí celé přípravy. Jakmile se žáky podařilo zaujmout námětem, vytvořili společně příjemnou atmosféru a byli ochotni přemýšlet nad problémem a výtvarně ho ztvárnit. Motivační hodnocení probíhalo po celou výuku a bylo zaměřeno např. na práci s barvou, hledání motivu, zvládnutí zvolených technik nebo spolupráci či osobitým ztvárněním. Postupně nejistotu z výtvarného projevu překonali všichni. Žák, který chtěl vyhazovat všechny práce do koše a dlouho bezradně seděl u čistého papíru si nakonec našel cestu se výtvarně projevit. Ve třídě byl nový, uzavřený a měl velkou absenci. Po čase získal sebedůvěru, a dokonce ho spolužák pochválil za jeho práci. Pochvala za jakoukoli drobnost byla nedílnou součástí při našem výtvarném projektu.

Na otázku, jestli chtějí další výtvarný projekt, všichni jednohlasně odpověděli: „Ano.“ Hned diktovali témata, kterým by se chtěli věnovat. Realizace výtvarného projektu přinesla žákům jen pozitiva a pozitivně ovlivňuje i celé okolí. Poprvé zakusili velkou výstavu svých prací a tím i zodpovědnost za jejich vybírání, rozvržení a instalaci výstavy. Po třech týdnech se stále žáci naší školy zastavují u výstavy a prohlíží si ji, hodnotí a diskutují: „To muselo být hodně těžké to namalovat.“ Padák se smajlíky žák vyhodnotil: „Mě se nejvíce líbí ten halloweenský padák.“ Na dotaz, z čeho jsou parašutisti, jeden pyšně odpověděl: „To já vím, ti jsou z bláta.“ Mnozí se ptali na techniku kaširování a jeden žák na druhém stupni si jen povzdechl, že nic podobného nikdy nedělali.

Důležité pro společnost je, udržet si výtvarnou výchovu na školách v takové podobě, abychom žákům umožnili se výtvarně vyjádřit. Vzdělávání uměním přináší jen klady a výtvarný projekt je jedinečným pomocníkem k harmonickému vývoji našich dětí.

Souhrn

Diplomová práce je zaměřena na realizaci výtvarného projektu na 1. stupni základní školy. Je rozdělena na dvě části. V první teoretické části se věnujeme dětskému výtvarnému projevu a jeho vývoji. V druhé kapitole je popsána historie i současný vývoj předmětu výtvarné výchovy. Revize RVP ZV má vliv na edukaci žáků, proto se jí zabýváme a nahlížíme na nynější verzi kurikulárního dokumentu, který je pro pedagogy závazný. Projektovou výuku a její možné využití ve výtvarné výchově rozebíráme ve třetí kapitole. V dalších kapitolách se věnujeme výtvarnému námětu a metodické přípravě, bez kterých nelze výtvarný projekt uskutečnit. V praktické části se zabýváme realizací výtvarného projektu. Je zde popsána příprava na vyučovací jednotku a reflexe z odučené hodiny. V závěru je shrnutí kladů a záporů celého projektu.

Klíčová slova

Dětský výtvarný projev, výtvarná výchova, projektová výuka, výtvarný projekt, výtvarný námět.

Anotace

The diploma thesis deals with the implementation of an art project on the primary school level. It is divided into two parts: the first theoretical part treats the children's artistic expression and its development. In Chapter 2, the history and current development of the subject of Art Education is described. The revision of the Framework Education Programme for Elementary Education and the current version of the curriculum document are both looked into as well since they have an impact on the education of pupils and are binding for teachers respectively. Project teaching and its possible use in Art Education are focused on in Chapter 3. The following chapters address the art theme and methodological preparation, without which an art project cannot be carried out. The practical part deals with the actual implementation of the art project. The preparation for the teaching unit and the reflection of the lesson are described there. In the conclusion, a summary of the pros and cons of the project is presented.

Key words

Children's artistic expression, art education, project teaching, art project, art theme

Použitá literatura a zdroje

Knižní zdroje:

EXLER, Petr. *Využití projektové výuky ve výtvarné výchově s artefietickými postupy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4620-2.

READ, Herbert Edward. *Výchova uměním*. Praha: Odeon, 1967.

ROESELOVÁ, Věra. *Didaktika výtvarné výchovy V., nejen pro základní umělecké školy*. Praha: Univerzita Karlova, 2001. ISBN 80-7290-058-7.

ROESELOVÁ, Věra. *Námět ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, 1995. ISBN 80-238-3744-3.

ROESELOVÁ, Věra. *Proudy ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, 1999. ISBN 80-902267-3-6.

ROESELOVÁ, Věra. *Řady a projekty ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, 1997. ISBN 80-902267-2-8.

ROESELOVÁ, Věra. *Techniky ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, c1996. ISBN 80-902267-1-x.

SLAVÍKOVÁ, Vladimíra, Jan SLAVÍK a Sylva ELIÁŠOVÁ. *Dívej se, tvoř a povídej!: artefietika pro předškoláky a mladší školáky*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-322-2.

STEHLÍKOVÁ BABYRÁDOVÁ, Hana, Petra ŠOBÁŇOVÁ, Timotej BLAŽEK, Jana MUSILOVÁ, Jiří SOSNA a Lucie TIKALOVÁ. *Téma - akce - výpověď: projektová metoda ve výtvarné výchově*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4506-9.

ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Kapitoly z didaktiky výtvarné výchovy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. Texty k distančnímu vzdělávání v rámci kombinovaného studia. ISBN 80-244-1469-4.

ŠTEIGLOVÁ, Taťána, ed. *Výtvarná výchova a mody její komunikace: symposium České sekce INSEA*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. ISBN 80-244-0779-5.

UŽDIL, Jaromír. *Výtvarný projev a výchova*. 2. dopl. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1978.

Internetové zdroje:

HAZUKOVÁ, Helena. *Nová pojetí výtvarné výchovy, plán a výtvarné projekty* [online]. Metodický portál RVP.CZ, 7. 7. 2006 [cit. 2023-05-03]. ISSN 1802-4785. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/629/NOVA-POJETI-VYTVARNE-VYCHOVY-PLAN-A-VYTVARNE-PROJEKTY.html>

Hudební a výtvarná výchova jako pevná součást základního vzdělávání a všem dětem možnost setkávání s dalšími uměleckými obory - Petice.com. *Petice Online - Petice.com* [online]. [cit. 03.05.2023]. Dostupné z: https://www.petice.com/hudebni_a_vytvarna_vychova_jako_pevna_souast_zakladniho_vzdelavani_a_vsem_detem_monost_setkavani_s_dalimi_umlecky

MŠMT ČR, ed. *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+* [online]. Praha: MŠMT, 2020 [cit. 2023-05-03]. ISBN 978-80-87601-47-1. Dostupné z: https://www.msmt.cz/uploads/Brozura_S2030_online_CZ.pdf

Kdo na tom pracuje | velké revize RVP v ZV. *Vše o revizích* [online]. Copyright © MŠMT ČR [cit. 03.05.2023]. Dostupné z: <https://velke-revize-zv.rvp.cz/kdo-na-tom-pracuje>

PEDAGOGICKÁ KOMORA: Revize RVP ZV opouští principy transparentnosti a participace. *PEDAGOGICKÁ KOMORA* [online]. [cit. 03.05.2023]. Dostupné z: <https://www.pedagogicka-komora.cz/2023/04/revize-rvp-zv-opousti-principy.html>

Pedagogicke.info: Otevřený dopis Pedagogických fakult ke koncepci revize vzdělávací oblasti Umění a kultura. *Pedagogicke.info* [online]. [cit. 03.05.2023]. Dostupné z: <http://www.pedagogicke.info/2023/03/otevreny-dopis-pedagogickych-fakult-ke.html>

RVP ZV - Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání - edu.cz. *edu.cz - Jednotný metodický portál MŠMT* [online]. Copyright © 2022 [cit. 03.05.2023]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcovy-vzdelavacici-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>

ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Metodický materiál k pedagogické praxi ve výtvarné výchově* [online]. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015 [cit. 2023-05-02]. ISBN 978-80-244-4756-8. Dostupné z: <https://kvv.upol.cz/images/upload/files/Metodick%C3%BD%20material%20Sobanova.pdf>

Vše o revizích [online]. Copyright © [cit. 03.05.2023]. Dostupné z: <https://velke-revize-zv.rvp.cz/files/koncepce-uak.pdf>

Vznik a rychlost větru. *ePubli webová knihovna* [online]. Dostupné z: <https://publi.cz/books/90/01.html>

Zapojte se | velké revize RVP v ZV. *Vše o revizích* [online]. Copyright © MŠMT ČR [cit. 03.05.2023]. Dostupné z: <https://velke-revize-zv.rvp.cz/zapojte-se>

Videokázky:

Indoor flying at iFly Seattle - watch these kids fly! - YouTube. *YouTube* [online]. Copyright © 2023 Google LLC [cit. 03.04.2023]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=rPjXf2WR2ws>

Falling Away - Epic Wingsuit Compilation (HD) - YouTube. *YouTube* [online]. Copyright © 2023 Google LLC [cit. 08.05.2023]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=ajnRLMNEp3I&t=222s>

Testování zážitku - Proletěli jsme se v Hurricane Factory Praha - YouTube. *YouTube* [online]. Copyright © 2023 Google LLC [cit. 03.04.2023]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=HMCZFDiCVTYMČR> v indoor skydivingu 2018 (www.airzone.tv) - YouTube

43. vpr | Hromadný padákový výsadek z C-295 CASA - YouTube. *YouTube* [online]. Copyright © 2023 Google LLC [cit. 03.04.2023]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=LGDaxUulv7A>

Obrazové zdroje:

Da_Vinci_Vitruve_Luc_Viatour.jpg (2258×3070).Dostupné z: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/22/Da_Vinci_Vitruve_Luc_Viatour.jpg

D20 v kostce - Pravidla - Slovanský pantheon (nejen) pro JaD. *D20 v kostce* [online]. Dostupné z: <http://www.d20.cz/clanky/pravidla/slovansky-pantheon-nejen-pro-jad.html>

Ergonomie, věda o rozměrech a poměrech - lidské proporce - ESTAV.cz. *ESTAV.cz - Architektura. Stavba. Bydlení.* [online]. Copyright © Copyright [cit. 03.04.2023]. Dostupné z: <https://www.estav.cz/cz/1085.ergonomie-veda-o-rozmerech-a-pomerech-lidske-proporce>

KRÁLOVNA - HINAIS GALERIE - Jan Hinais - Kubismus. *Jan Hinais - HINAIS GALERIE - Kubistické obrazy - Kubismus na plátně* [online]. Copyright © HINAIS GALERIE 2023. All Rights Reserved. [cit. 03.04.2023]. Dostupné z: <https://www.kubistickeobrazy.cz/kralovna/>

Lidské tělo - rozměry a proporce - ESTAV.cz. *ESTAV.cz - Architektura. Stavba. Bydlení.* [online]. Copyright © Copyright [cit. 03.04.2023]. Dostupné z: <https://www.estav.cz/cz/945.ergonomie-veda-o-rozmerech-a-pomerech-lidske-telo>

Mona-Lisa-oil-wood-panel-Leonardo-da.jpg (671×1000) [online]. Copyright ©ZEL [cit. 03.04.2023]. Dostupné z: <https://cdn.britannica.com/24/189624-050-F3C5BAA9/Mona-Lisa-oil-wood-panel-Leonardo-da.jpg>

Monotyp pro malé i velké - výtvarné návody a postupy na tvoření. *výtvarné náměty a návody na tvoření — výtvarné návody a postupy na tvoření* [online]. Dostupné z: <https://www.vytvarne-navody.cz/monotyp-technika-pro-male-i-velke/>

Národní galerie Praha. *Národní galerie Praha* [online]. Dostupné z: <https://www.ngprague.cz/udalost/3345/sochy-z-hliny-terakoty-italskych-mistru-1518-stoleti-ze-sbirek-narodni-galerie-praha>

Obraz - Tvář ve větru | VeseleBydleni.cz. *Moderně a vkusně | VeseleBydleni.cz* [online]. Copyright © 2023 VeseleBydleni.cz [cit. 03.04.2023]. Dostupné z: <https://www.veselebydleni.cz/detail/obraz-tvar-ve-vetru>

Pablo Picasso | Femme a la Chaise sur Fond Jaune (1982) | Available for Sale | Artsy. *Artsy — Discover, Buy, and Sell Fine Art* [online]. Copyright © [cit. 03.04.2023]. Dostupné z: <https://www.artsy.net/artwork/pablo-picasso-femme-a-la-chaise-sur-fond-jaune>

iReceptář.cz [online]. Dostupné z: <https://www.ireceptar.cz/zajimavosti/zatocte-si-s-hrncirskym-kruhem.html>

Épingle sur activité ehpad. *Pinterest - Česká republika* [online]. Dostupné z: <https://cz.pinterest.com/pin/75787206219388837/>

Přílohy

Příloha 1

6.1.1 Kreslíme vítr

Vznik a rychlost větru. *ePubli webová knihovna* [online]. Dostupné z: <https://publi.cz/books/90/01.html>

Příloha 2

6.2 Pán/paní větru

D20 v kostce - Pravidla - Slovanský pantheon (nejen) pro JaD. *D20 v kostce* [online]. Dostupné z: <http://www.d20.cz/clanky/pravidla/slovansky-pantheon-nejen-pro-jad.html>

KRÁLOVNA - HINAIS GALERIE - Jan Hinais - Kubismus. *Jan Hinais - HINAIS GALERIE - Kubistické obrazy - Kubismus na plátně* [online]. Copyright © HINAIS GALERIE 2023. All Rights Reserved. [cit. 03.04.2023]. Dostupné z: <https://www.kubistickeobrazy.cz/kralovna/>

Pablo Picasso | Femme a la Chaise sur Fond Jaune (1982) | Available for Sale | Artsy. *Artsy — Discover, Buy, and Sell Fine Art* [online]. Copyright © [cit. 03.04.2023]. Dostupné z: <https://www.artsy.net/artwork/pablo-picasso-femme-a-la-chaise-sur-fond-jaune>

Obraz - Tvář ve větru | VeseleBydleni.cz. *Moderně a vkusně | VeseleBydleni.cz* [online]. Copyright © 2023 VeseleBydleni.cz [cit. 03.04.2023]. Dostupné z: <https://www.veselebydleni.cz/detail/obraz-tvar-ve-vetru>

Andrej Alexejevič Šiškin – Stribok, olej, 70 x 55cm

Jan Hinais – Královna, olej, 40 x 50 cm

Pablo Picasso – Žena v křesle na žlutém pozadí, litografie, 72,4 x 54,6 cm

Tvář ve větru – autor neznámý, olej, 50 x 60 cm

Příloha 3

6.3.1 Padák z papíru

43. vpr | Hromadný padákový výsadek z C-295 CASA - YouTube. *YouTube* [online]. Copyright © 2023 Google LLC [cit. 03.04.2023]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=LGDaxUulv7A>

Příloha 4

6.3.2 Návrháři

Falling Away - Epic Wingsuit Compilation (HD) - YouTube. *YouTube* [online]. Copyright © 2023 Google LLC [cit. 08.05.2023]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=ajnRLMNEp3I&t=222s>

Příloha 5

6.4 Pohyb ve vzdušných proudech

Testování zážitku - Proletěli jsme se v Hurricane Factory Praha - YouTube. *YouTube* [online]. Copyright © 2023 Google LLC [cit. 03.04.2023]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=HMCZFDiCVTYMČR> v indoor skydivingu 2018 (www.airzone.tv) - YouTube úsek: 4:25 – 6:35

Indoor flying at iFly Seattle - watch these kids fly! - YouTube. *YouTube* [online]. Copyright © 2023 Google LLC [cit. 03.04.2023]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=rPjXf2WR2ws> úsek: 2:39-3:50

Příloha 6

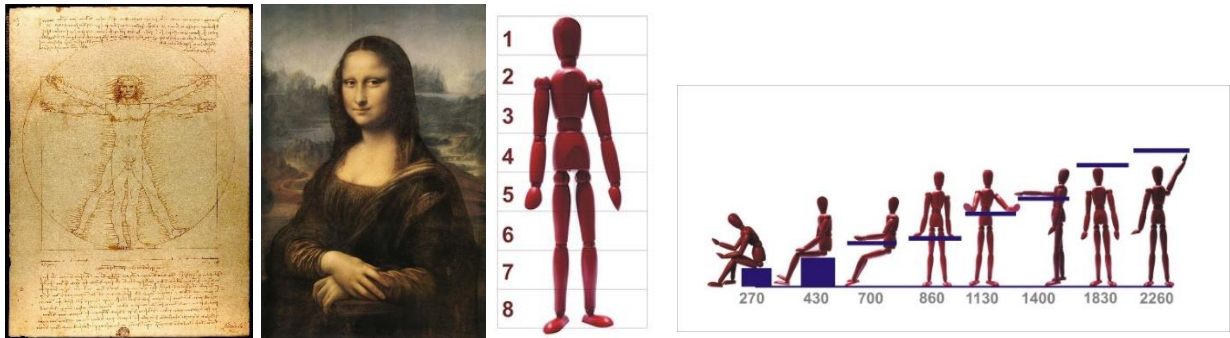
6.6.1 Figurální studie

Da_Vinci_Vitruve_Luc_Viatour.jpg (2258×3070).Dostupné z: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/22/Da_Vinci_Vitruve_Luc_Viatour.jpg

Mona-Lisa-oil-wood-panel-Leonardo-da.jpg (671×1000) [online]. Copyright ©ZEL [cit. 03.04.2023]. Dostupné z: <https://cdn.britannica.com/24/189624-050-F3C5BAA9/Mona-Lisa-oil-wood-panel-Leonardo-da.jpg>

Ergonomie, věda o rozměrech a poměrech - lidské proporce - ESTAV.cz. *ESTAV.cz - Architektura. Stavba. Bydlení.* [online]. Copyright © Copyright [cit. 03.04.2023]. Dostupné z: <https://www.estav.cz/cz/1085.ergonomie-veda-o-rozmerech-a-pomerech-lidske-proporce>

Lidské tělo - rozměry a proporce - ESTAV.cz. *ESTAV.cz - Architektura. Stavba. Bydlení.* [online]. Copyright © Copyright [cit. 03.04.2023]. Dostupné z: <https://www.estav.cz/cz/945.ergonomie-veda-o-rozmerech-a-pomerech-lidske-telo>

Leonardo da Vinci – Vitruviova figura, 1492

Leonardo da Vinci – Mona Lisa, olej, 77 x 53 cm, 1503–1519

Proporce lidské postavy

Příloha 7

8.6.2 Parašutisti z hlíny

iReceptář.cz [online]. Dostupné z: <https://www.ireceptar.cz/zajimavosti/zatocte-si-s-hrncirskym-kruhem.html>

Národní galerie Praha. *Národní galerie Praha* [online]. Dostupné z: <https://www.ngprague.cz/udalost/3345/sochy-z-hliny-terakoty-italskych-mistru-1518-stoleti-ze-sbirek-narodni-galerie-praha>

Práce na hrnčírském kruhu

Trůnící Panna Marie s Ježíškem - Giuseppe Marie Mazza –terakota, plná plastika

Vlastní fotodokumentace – Jan Rašík, reliéf z keramické hlíny následně vytesán z pískovce a umístěn v obci Hostišová

Příloha 8

6.8.1 Cesta do neznáma I.

Épinglé sur activité ehpap. *Pinterest* - *Česká republika* [online]. Dostupné z: <https://cz.pinterest.com/pin/75787206219388837/>

Monotyp pro malé i velké - výtvarné návody a postupy na tvoření. *výtvarné náměty a návody na tvoření* — *výtvarné návody a postupy na tvoření* [online]. Dostupné z: <https://www.vytvarne-navody.cz/monotyp-technika-pro-male-i-velke/>

Technika tisku

Technika – vytíraný monotyp